

1 Korid

Pol köp nöd u Korid n̄bi b̄i kal̄p kal̄i kl̄iñ r̄ika

1-2 Yad Pol. God n̄pe ke ȳp hag la rö, Kraiſ Jis̄as manö ud arep b̄i n̄pe ap m̄dpin. Mam hon Sosdenes aip aui m̄dul, köp an̄bi, kalöp daun kub Korid au God n̄bi b̄i n̄pe m̄dpim gau kal̄i kl̄iñ i r̄ikabin. Kale Kraiſ Jis̄as n̄p n̄ñ udpe u, God hagö, kale n̄bi b̄i ke kam̄ñ aij n̄pe m̄dpim. B̄i Kub hon Jis̄as Kraiſ n̄p sabe ḡipal n̄bi b̄i ram m̄nöh gau gau magöñhalö, God kal̄p n̄bi b̄i ut̄ n̄pe m̄daiöl a göm hag la. Kraiſ Jis̄as n̄pe B̄i Kub hon m̄döp; n̄pe u rö nöp B̄i Kub kale m̄döp.

³ God Bapi hon abe, B̄i Kub Jis̄as Kraiſ abe, kalöp mög n̄ñmil ud aij ḡilö, kale m̄d aij ḡimim.

Pol God n̄p aij a ga

⁴ Kraiſ Jis̄as n̄p c̄ig m̄dpe, God n̄pe kalöp ud aij göm nan aij ña u n̄ñem, yad pör God n̄p aij a gabin. ⁵ N̄ñhön ḡin̄ig: kale Kraiſ n̄p c̄ig m̄dpe, Kraiſ kalöp ud aij yab̄i gö, kale gas̄ n̄ñ aij ḡimim, manö hag ñ̄ñ aij ḡipim. ⁶ God n̄pe gö, Kraiſ manö aij u an̄ kale dañ auö, kale n̄ñ udmim, hagöp rö gabim. ⁷ An̄b̄ u, B̄i Kub hon Jis̄as Kraiſ aunab a ḡimim abad m̄dpim ñ̄ñ i, God Ana nan aij ñ̄ab gau hadö magöñhalö udpim. ⁸ B̄i Kub hon Jis̄as Kraiſ kalöp abad m̄döm ḡi ñ̄ñ aij gö, kale ram m̄nöh i i m̄dmim, manö aij n̄pe u n̄ñ udöl ḡi m̄dmim, n̄p arö gagnabim. B̄i Kub hon Jis̄as Kraiſ aunab ñ̄ñ u, kale manö r̄imnap

nɪŋagnabim. * 9 God hagab rö nöp gab. Nɪpe kalöp hag lö, kale Ñɪ nɪpe Bɪ Kub hon Jisas Kraiss aip jɪm ñöl mɪdpim. *

Kraiss nɪbi bɪ gau gasɪ ud adö añɪ nɪŋöm, jɪm ñöl mɪdaiöl

10 Añ mam bɪ. Bɪ Kub hon Jisas Kraiss lau adö mɪdpun u me, manö ke ke adö rɪmnap lagmim. Gasɪ adö añɪ nɪŋmim, manö adö añɪ hagmim, jɪm ñöl yabɪl mɪdaimim. * 11 Pen nɪbi Klowi nɪbi bɪ nɪpe rɪmnap apöm yɪp hagö nɪŋbin, kale añ mam yad rɪmnap kale ke pen pen hagabim. 12 Anɪb u, rɪmnap hagpim, “Hon Pol nɪbi bɪ nɪpe,” a gɪpim. Rɪmnap hagpim, “Hon Apolos nɪbi bɪ nɪpe,” a gɪpim. Rɪmnap hagpim, “Hon Sipas nɪbi bɪ nɪpe,” a gɪpim. Rɪmnap hagpim, “Hon Kraiss nɪbi bɪ nɪpe,” a gɪpim. *

13 Hagpim anɪbu Kraiss nɪp ud asɪk ke ke lɪbim rö löp. Yad mab ba laŋ al pak lɪlö kalöp nan a gem umnö rö, hib yad hagmim Pol nɪbi bɪ nɪpe mɪdpun a gɪpim akanŋ Pol hib hagmim ñɪg pakpe akanŋ Anɪb u, “Hon Pol nɪbi bɪ nɪpe,” “Hon Apolos nɪbi bɪ nɪpe,” a gɪpim u pir albim. 14 Pen am kale aip mɪdaiñö ñɪn u, nɪbi bɪ iru ñɪg pak ñagnö. Bɪ mɪhöp nöp Krispas Gaias nöp ñɪg pak ñɪnö. Anɪb u, God nɪp aij a gabin. * 15 Wasö u, yɪharɪŋ piral hagbep, “Pol hib nɪpe haguñ ñɪg pakno,” a gɪbep. 16 Pen hauɪ gɪpin. Yad Sɪdepanas nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp abe ñɪg pak ñɪnö. Pen nɪbi bɪ rɪmnap halö

* 1:8: 1De 3:13; 5:23 * 1:9: 1Jn 1:3; 1De 5:24 * 1:10: Plp 2:2 * 1:12: 1Ko 3:4; Ap 18:24-28 * 1:14: Ap 18:8; Ro 16:23

ñig pak ñinö aka niŋagpin. * 17 Krais yip, “Nibi bi gau kalip ñig pak ñimön,” a göm hagaga. “Kalip manö aij yad u hag ñimön,” a ga. Anib u, manö aij nipe u hag ñimidin. Pen nibi bi rimnap gasi kid hiik niŋöm hagpal rö hag ñagmidin. Manö anig göl hagnö, Krais mab ba laŋ al pak lila manö u manö yiharin ap rö lö, nibi bi gau niŋ udagöl, a gem, manö aij nipe u kabö göl nöp hag ñimidin.

18 Nibi bi mab ke inab adan anibu araböl gau, Krais mab ba laŋ hanip nan a göm uma manö u niŋlö, manö hauŋ rö linab. Pen God hanip ud kamiŋ yuab nibi bi gau, Krais mab ba laŋ hanip nan a göm uma manö anibu niŋun, God pidöŋ halö, nipe ke hanip ud kamiŋ yuöp, a gun niŋbun. * 19 Adö anibu God Manö u, Aisaia nipe God manö haga u kaliklin riköm haga, “Nibi bi gasi kid hiik niŋbun a gipal gau, gasi kale u ke niŋöm, gasi aij niŋbal. Pen yad ginö, gasi niŋöm hagpal rö lagnab, manö haŋöwätö hagpal rö linab,” a ga. *

20 Anib u, nibi bi gasi niŋeb gau, nibi bi koles kub arbal gau, nibi bi manö niŋön niŋön hag amil apil gipal gau, manö kub aij aij kale niŋbal u, God niŋö, manö hauŋ rö lö, böŋ nöp ap lug paknig gaböl. *

21 God nipe ke niŋ aij göp rö, nibi bi gasi hon u ke niŋun a göm, ke uhai niŋnaböl gau, nipe aigale bi rö midöp u niŋagnaböl. Nibi bi anib gau Krais manö aij hag ñabun u niŋlö, kalip manö hauŋ rö linab. Pen God nipe ke ginabin a göm hag la rö,

* 1:16: 1Ko 16:15 * 1:18: Ro 1:16 * 1:19: Ais 29:14

* 1:20: Ais 19:12; 33:18; 44:25; Job 12:17

nibi bi manö hauḥ hag ñabun anibu niṅ udeinaböl gau, God kalip ud asik yunab. * 22 Juda nibi bi gau hagpal, “Nan gagep rö rimmnap gipe niṅun, niṅö hagabim a gun niṅnabun,” a gipal. Pen Grik nibi bi gau gasi aij aij hain nibö adö rimmnap niṅun, a göm pör nöḥ uḥai niṅbal. 23 Anib u me, Krais hanip nan a göm uma manö u hagaino, Juda nibi bi gau niṅöm hagnaböl, “Manö iru göp u nihön ginig hagabim,” a ginaböl. Pen Juda nibi bi wasö gau hagnaböl, “Manö hain nibö uḥai niṅnabun u hagabim. U manö ñiñiḥonj limim hagabim,” a ginaböl. *

24 Pen God hanip Juda nibi bi rimmnap abe, Grik nibi bi rimmnap abe, udnabin a göm hag la niṅöm hon Krais nip niṅun niṅbun, God pidöṅ halö midöp rö, Krais abe unbö rö nöḥ pidöṅ halö midöp; God gasi kid hiik niṅöb rö, Krais abe unbö rö nöḥ gasi kid hiik niṅöb. * 25 Nibi bi gau Krais apöm uma u niṅöm, God nipe ktö midagöp a ginaböl; pen God nipe ktö nipe ke ga gasi u niṅagnaböl. Nibi bi gau Krais apöm uma u niṅöm, God nipe gasi aij midagöp a ginaböl; pen God nipe gasi aij nipe ke gasi niṅa it u rik niṅagnaböl. *

26 Añ mam bi. Kale ke niṅim! God kalöp wiñ ala ñin u, kale aigale nibi bi rö midaiḥe kalöp wiñ alaṅ Nibi bi gasi niṅeb a gipal gau, nibi bi kub gau, nibi bi hib midöp gau, kalöp iru wiñ alaga. * 27 Nibi bi gasi kid hiik niṅbun a gipal gau

* 1:21: Mad 11:25 * 1:23: Ro 9:32; 1Ko 2:14 * 1:24: Kol 2:3
 * 1:25: 2Ko 13:4 * 1:26: Mad 11:25; Jem 2:5

nable gaŋ, a göm, God nibi bi gasi aij niŋaƷpal gau uda. Nibi bi klö mɨdpun a Ʒipal gau nable gaŋ, a göm, God nibi bi klö mɨdagöp gau uda.
²⁸ Nibi bi hib halö mɨdpun a Ʒipal gau nibi bi yiŋariŋ rö mɨdeilaŋ a göm, God kalip arö göm, nibi bi ramö gau hib mɨdagöp a Ʒipal gau kalip uda.

²⁹ God nipe aniƷ ga u, nibi bi riŋnap God amgö ilö adö u, hib kale ke haglö adö arniŋm rö lagnab, a göm ga. *

³⁰ God gö, Krais Jisas aip jɨm ñöl mɨdpim. Anib u, God gö, Krais Jisas niŋ niŋ udun, niŋ aip jɨm ñöl mɨdun, niŋ gasi niŋöl Ʒi mɨdpun u me, hon gasi kið hiik niŋeb nibi bi rö mɨdpun. Krais aip jɨm ñöl mɨdpun u me, God hanip niŋöm nibi bi kamariŋ aij yad a gab. Krais aip jɨm ñöl mɨdpun u me, God hanip niŋöm nibi bi asiŋ mɨdagöp yad ke a gab. Krais aip jɨm ñöl mɨdpun u me, God hanip niŋöm nan si nan naij Ʒipal gac u Niŋ yad hadö hiik Ʒi yua a gab. * ³¹ Manö adö anibu God Manö u kalikliŋ riŋköm hagla, “Nibi bi miŋ miŋ gun a göl u, kale Bi Kub hanip nan niŋön niŋön ñöb u gasi niŋöm, miŋ miŋ göl,” a Ʒila. *

2

Pol Krais hanip mab kros ba laŋ uma manö u hag niŋmɨdöp

¹ Pen aŋ mam bi. Am kale aip mɨdainö niŋ u, God Manö niŋö yabiŋ u hag niŋnam a gem, manö kliŋ aij auub gau rö aka gasi kið hiik niŋeb manö

* **1:29:** Ep 2:9 * **1:30:** Jer 23:5-6 * **1:31:** Jer 9:24

gau rö hag ñagnö. ² Am kalip aip midem, gasi rimnap ke niñem kalip manö hag ñagnabin; Jisas Krai n+p mab ba lañ al pak lilo hanip nan a göm uma gasi adö añi anibu nöp niñem, kalip hag ñinabin, a gem, gasi u nöp niñö. ³ Anib u, kalöp aip midainö u, hañ roman yad klö midageia; yad anin in gö piñiñ gem, gi l gi l göl gi midainö. * ⁴ Nibi bi rimnap manö ke ulhai niñöm, manö dö kal adip adip adö anibu nöp rö hagun a göm gipal rö gagnö. God Ana u yip pidöñ niñe u ñö niñöl gi, Jisas manö aij u pidöñ halö hag ñinö u waiö niñbe. * ⁵ God anig ga u, bi rimnap manö kiiñ aij u haglö, yip niñ udagöl; pen yad klö yad ke ginö, kale yip niñ udöl, a göm, God anig ga.

God Ana gasi aij ñab

⁶ Pen yad am nibi bi Krai n+p kabö rö niñ ud pidöñ gipal gau aip am midem, kalip gasi kid hiik niñeb manö rimnap hag ñimdin. Pen ram minöñ adö il i gasi kid hiik niñbal rö hag ñagmidin. Kiñ gau bi kub gau, kale gasi kid hiik niñbal rö hag ñagmidin. Kiñ gau bi kub gau kale hir ginaböl. ⁷ Pen yad kalip manö hag ñimdin anibu, God gasi kid hiik niñeb manö pi göl midmidöp u hag ñimdin. Gasi kid hiik niñeb manö anibu hadame dagol gau ram minöñ gi laga ñin u nöp pi göl midmidöp. God niñe hadame dagol gau ram minöñ gi laga ñin u nöp, Krai Jisas aip mailö halö mideinaböl a göm, gasi kid hiik niñeb manö aij anibu hag lö, mlö padö yabit pi göl midmidöp. Yad gasi kid hiik niñeb manö

* 2:3: Ap 18:9; 2Ko 10:1 * 2:4: 1De 1:5

an+bu nöp kal+ip hag ñ+i+m+idin. ⁸ M+inöŋ naböŋ adö iŋ i kiŋ gau abe, b+i kub gau abe, gasi k+id hi+k ni+heb manö an+bu r+i+k ni+ŋagla. Ni+ŋblap rö hagep, B+i Kub mailö halö kumi kabö adö laŋ ni+bö aua u ni+p al pak lagblap.

⁹ Pen God Manö u kali kliñ r+i+köm hagla,
 “Ni+bi b+i God ni+p mi+dmagö li+bal gau,
 God kal+ip ud aij yab+i göm, nan aij aij ñ+i+nab.
 Amgö ni+ŋagla; hag ñ+i+lö apdi ni+ŋagla;
 gasi ke nöp ni+ŋöm, an+ig gi+nab, a göm ni+ŋagla;
 God kal+ip nan aij aij ke nöp ñ+i+nig gab,” a gi+la. *

¹⁰ Pen manö ni+ŋagm+idal an+bu, God ni+pe Ana ni+pe han+ip ñö ni+ŋbun.

God Ana nan gau magöŋhalö ulhai ni+ŋab. God ni+pe nan pi ga gau abe ulhai ni+ŋab. ¹¹ Hon gasi ni+hön ni+hön ni+ŋbun u, ni+bi b+i r+i+mnap ni+ŋagpal, pen ana hon ke aŋ daŋ mi+döp u nöp ni+ŋöb. An+ib unbö rö nöp, God ni+pe gasi ni+hön ni+hön ni+ŋöb u, God Ana ni+pe nöp ni+ŋöb. ¹² Pen hon ni+bi b+i m+inöŋ naböŋ adö iŋ i gasi ni+ŋbal rö gasi ni+ŋagpun. God ni+pe Ana ni+pe ke han+ip yuö aua ni+ŋöm God nan aij han+ip abönamö ñöb u r+i+k ni+ŋbun. ¹³ God han+ip nan aij abönamö ñöb manö adö an+bu nöp hag ñabun. B+i gasi k+id hi+k ni+ŋbal r+i+mnap han+ip manö an+bu haglö ni+ŋagun; God Ana gasi ñöb rö manö an+bu ni+ŋun me, ni+bi b+i gau kal+ip hag ñabun. God Ana han+ip manö hagö ni+ŋun, ni+bi b+i God Ana aŋ kale daŋ mi+döp ni+bi b+i gau kal+ip hag ñabun. ¹⁴ Pen ni+bi b+i God Ana aŋ kale daŋ mi+dagöp ni+bi b+i gau, God Ana nan aij abönamö ñöb nan gau udagnaböl. Manö aij an+bu ni+ŋlö,

* 2:9: Ais 64:4

manö hauḷ rö lö, rīk nīḡagnaböl. God Ana nībi bī aḡ kale daḡ mīdeinab u, God Ana nan aij ñöb gau rīk nīḡagnaböl.

¹⁵ Pen nībi bī God Ana aḡ kale daḡ mīdöp gau, kale nan gau magöḡhalö nīḡöm rīk nīḡ aij ḡinaböl. Pen nībi bī God Ana aḡ kale daḡ mīdagöp gau, kale nībi bī God Ana aip mīdöp nībi bī gau kalīp rīk nīḡagnaböl.

¹⁶ God Manö u, Aisaia adīḡ ap kalī kḷiñ rīköm haga,

“Nībi bī an, Bī Kub nīhön gasī nīḡöb u rīk nīḡöm, nīp, ‘Anīḡ ḡīmön, anīḡ ḡīmön,’ a ḡinab?” ö ga.

Pen Kraiss nībi bī nīpe mīdpun gau, hanīp gasī nīpe nīḡöb rö ñö nīḡöl ḡī, hon nīḡ aij ḡīpun. *

3

Jim ñöl mīdmim, asīk ke ke lagmim

¹ Añ mam bī. Nöd kale aip mīdainö ñīn u, nībi bī God Ana aḡ kale daḡ mīdöp gau kalīp hag ñīmīdin rö, kalöp u rö nöp hag ñībneḡ, pen kale Kraiss nīp nīḡ udmim, ñī painaḡ rö nöp mīdmīdim. Anīb u, kalöp nībi bī ram mīnöh īḷ i rö hag ñīmīdin. ² Ñī painaḡ ci ñīḡeb rö u mīdmīdim u me, yad kalöp ci nöp ñīmīdin; kale nan magö yabīḷ ud ñīḡ yumim rö lagmīdöp u me, yad nan magö yabīḷ kalöp ñagmīdin. Mīdpim ñīn i u rö nöp, kale nan magö yabīḷ ud ñīḡ yumim rö lagöp; kale ñī painaḡ rö nöp mīdpim. * ³ Mīdpim ñīn i u rö nöp, kale nībi bī ram mīnöh īḷ i gasī

* **2:16:** Ais 40:13 * **3:2:** Hib 5:12-13; 1Pi 2:2

nı̄nbal rö nöp gası nı̄nbim. Nı̄bi bı rı̄mnap nan kale gau nan yad rö mı̄daı̄böp a gı̄mim nı̄nbim. Mulu lugö, pen pen hag mı̄dpim. Anı̄g gı̄mim, nı̄bi bı yı̄harı̄n mı̄nön nabön it i gı̄pal rö nöp gı̄ mı̄dpim. * ⁴ Rı̄mnap hagpim, “Hon Apolos nı̄bi bı nı̄pe mı̄dpun,” a gı̄pim. Rı̄mnap hagpim, “Hon Pol nı̄bi bı nı̄pe mı̄dpun,” a gı̄pim. Anı̄b u, kale yı̄harı̄n nı̄bi bı mı̄nön nabön it i gası nı̄nöm hagpal rö gı̄pim. *

⁵ Apolos hol mı̄hön bı kub nı̄hön rö mı̄dpul nı̄nmim manö anı̄bu hagpim? Hol yı̄harı̄n bı wög gep mı̄hau nöp mı̄dpul. Bı Kub wög nı̄hön ke ke hag la u gı̄ mı̄dul, Jisas Kraıs manö aı̄j u hag ñailo kale nı̄nmim nı̄n udpe.

Pen Bı Kub halı̄p mı̄hön wög ke ke haga rö nöp gı̄pul. * ⁶ God yı̄p hagajı̄p, ram mı̄nön kale u nöd amem nan yı̄n u yı̄mnö. God Apolos nı̄p hagajı̄p, hainö amöm, ñı̄g am mıl dapöm, nan yı̄mnö anı̄bu hon ga. Pen God nı̄pe nöp geia rana. ⁷ Anı̄g gö, hol bı yı̄harı̄n nan yı̄n yı̄mul, ñı̄g hon gul gı̄pul u, hib hol u hagpe adö aragnım. God geia rana rö, hib nı̄pe u nöp hagpe adö arnım. ⁸ Nı̄bi bı nan yı̄n yı̄mbal gau, nı̄bi bı ñı̄g dap hon gı̄pal gau, wög adö añı̄ yabıtı̄ gı̄pal u me, God wög gı̄pal gı̄pal rö nı̄nöm, kalı̄p pen ñı̄nab. ⁹ Hol mı̄hön God wög u jım ñöl gajul, wög nabön nı̄pe u kale mı̄dpim. *

Kale God ram nı̄pe mı̄dpim

* **3:3:** 1Ko 1:10-11 * **3:4:** 1Ko 1:12 * **3:5:** Ap 18:4,11

* **3:9:** Mad 13:3-9; Ep 2:20-22

Pen manö ap: kale God ram nipe midpim.
 10 God yip mög niñöm ud aij göm nan aij ña u udem, b+ ram gep nipe yab+ u midem, ram padö kub añ yañ u b+n+ñ g+ aij g+nö; pen hainö b+ ap apöm ram ad+ñ ad+ñ mideinab gau gab. Pen n+bi b+ r+mnab apöm, ram an+bu gun a gaiöl u, niñ aij göm göl. 11 God ram nipe u Jisas Krais n+p padö kub añ yañ hadö böñ nöp b+n+ñ göp u, n+bi b+ r+mnab padö ke hain n+bö ap b+n+ñ göl rö lagöp.
 *

12 Jisas Krais padö kub b+n+ñ göl midöp u, n+bi b+ r+mnab, ram ad+ñ ad+ñ gun a göm, gol, silpa, kabö aij aij dapöm g+naböl; pen n+bi b+ r+mnab mab lö, wid lö ad+ñ ad+ñ, nan u+añ u+añ gau dapöm g+naböl. 13 Pen Krais apöm n+bi b+ manö kub hagnab ñ+n u, wög g+ aij g+la adö u ke waiö midö niñnaböl, hałowatö g+la adö u ke waiö midö niñnaböl. Mab m+añ apöm wög aij g+naböl u mideinab; pen wög adö adö g+naböl u böñ nöp in hab+k arnab me. * 14 Padö kub b+n+ñ göl midöp adö u, n+bi b+ wög g+ aij göm ram ad+ñ ap g+lö, mab m+ñ apöm ram ad+ñ an+bu in hab+k aragnab u, kale pen udnaböl. 15 Pen n+bi b+ r+mnab wög adö adö nöp göm ram ad+ñ ap g+lö, mab m+ñ apöm ram ad+ñ an+bu in hab+k arnab u, God kal+p ke ud kam+ñ yunab pen n+bi b+ mög gep rö, ram inö, +p g+ höñ yulö, nan midagöp rö u mideinaböl ram nipe adö lañ au.

16 God sabe gep ram nipe u kale midpim; God Ana añ kale dañ midöp. * 17 N+bi b+ r+mnab apöm

* 3:11: Ais 28:16; 1Pi 2:4-6 * 3:13: 1Ko 4:5 * 3:16: 1Ko 6:19; 2Ko 6:16

God sabe gep ram u gi najj geinaböl u, kalip pen abe gi najj ginab. God sabe gep ram anibu ram nipe ke nöp. Pen sabe gep ram nipe u kale nibi bi midpim.

¹⁸ Niñ aij gimim. Kale rimnap gasi kub nibi bi miñöñ naböñ if i gasi niñöm hagpal rö niñmim, yiñharññ gau ulñhai niñbal rö nöp niñun, nibi bi gasi kid hiik niñeb midpun a ginabim u pen hauñ alö anig hagnabim. Hon nibi bi hauñ halö midpun a gimim me, gasi aij yöl u ulñhai niñnabim.

¹⁹ Niñön giñg: miñöñ naböñ if i manö kub kub rö hagöm hagpal adö u, God niñö, manö hauñ niñagep rö löp. God Manö u kali kññ riköm hagla, “Niñbi bi gasi kid hiik niñun,

niñ aij gipun a gipal gau,
nipe gö, gasi kid hiik niñeb magö anibu,
hel ap rö löm,
gasi rimid midmagö kalip ud sisi lö,
bi nagiman rö mideinaböl,” a gila. *

²⁰ God Manö adññ ap halö, Depid kali kññ riköm haga,

“Niñbi bi gasi kid hiik niñbun a gipal gau,
manö rimnap haglö,

Bi Kub nipe niñö,
manö if ap midagöp,” a ga. *

²¹ Anib u, nibi bi rimnap, nibi bi kub midpal a gimim, hib hagpe adö aragnim. Pen nibi bi aka nan niñön niñön midöp gau, God kalöp niñöm gi la midöp. ²² Yad Pol, Apolos, Sipas, hon wög gep bi kale nöp midpun. Miñöñ naböñ if i niñön niñön midöp gau, God kalöp gi ññlan, a göm,

* **3:19:** Job 5:13 * **3:20:** Sam 94:11

kalöp ñöb. Kam+η m+dep magö u abe, umeb magö u abe, God kalöp ñöb. M+ñi m+dpim rö, hainö m+deinabim rö, God kalöp g+ ñaη a göm magöηhalö kalöp ñöb. ²³ Pen B+ Kub kale Kraiss; Kraiss n+pe God Ñ+ n+pe.

4

Jisas manö ud arep b+ gau

¹ An+bu u, God manö aij pi göl m+dm+döp u, Kraiss n+pe Apolos Pol kal+p b+ m+höη hag lö, kale wög gep b+ n+pe m+dpil, a g+mim gas+ u n+ηmim. ² B+ kub ap, b+ wög g+ ñeb r+mnap aip manö hag löm, wög ap kal+p hageinab u, b+ wög gep b+ gau nap kale hagnab rö nöp göl. *

³ Pen kale y+ip manö kub hageinabim u, yad gas+ iru n+ηagnabin. N+bi b+ r+mnap gau y+ip manö kub hageinaböl u, yad u rö nöp gas+ iru n+ηagnabin. U y+ip nan y+har+η ap rö löp. Yad u rö nöp yad ke manö kub hagagabin. ⁴ Yad ke n+bi b+ r+mnap g+ naj gagpin a gem n+ηbin u pen yad an+g hagnö, B+ Kub y+ip b+ as+η m+dagöp a göm hagagnab. B+ Kub n+pe ke nöp y+ip manö kub hagnab. ⁵ An+bu u, m+ñi ñ+n i manö kub hagagmim. B+ Kub n+pe ke apöm manö kub hagnab. B+ Kub n+pe gö, nan n+hön n+hön pi göl g+pal gau magöηhalö waiö l+ nab; gas+ m+dmagö r+m+d aη kale daη gas+ n+hön n+hön n+ηbal u, u rö nöp waiö l+ nab. Ñ+n an+bu, God n+pe n+bi b+ magöηhalö ke ke añ+ añ+ g+ aij g+pal g+pal rö kal+p manö aij hagnab. * ⁶ Pen añ mam yad gau. Apolos hol m+höη manö kalöp hagpin

* **4:2:** Luk 12:42 * **4:5:** 1Ko 3:8

anibi, kale manö magö ap it u niᅇ aij giᅇmim, a gem, kalöp hagpin. Manö magö anibu hagab: “Gası kale ke wasö; nan niᅇhön kalı kliᅇ riᅇkla u nöᅇ niᅇmim hain giᅇmim.” Hagab rö geinabim u, bi ap hib dap ranmim, bi ap hib dap lugmim, gagnabim. * ⁷ Hon niᅇbi bi kub, niᅇbi bi gau niᅇbi bi pro, a giᅇmim niᅇbim u aij wasö. Kalöp niᅇhön aij miᅇdöp u, God niᅇpe nöᅇ kalöp niᅇb. Anib u, kale ai giᅇniᅇg, hon ke giᅇ aij giᅇpun a giᅇmim, hib kale ke hagpe adö arab? *

⁸ Gası kale ke niᅇbim u, hon ke nan magöᅇhalö hadö udpun; nan pro ap uᅇp gagöp, a giᅇmim gası niᅇbim. Gası kale ke niᅇbim u, hon ke niᅇbi bi gep rö hadö miᅇdpun; bi ap hanıᅇp gası riᅇmnap hag niᅇagnab, a giᅇmim gası niᅇbim. Gası kale ke niᅇbim u, hon ke kiᅇ rö hadö miᅇdpun, a giᅇmim niᅇbim. Pen gası kale niᅇbim u, Jisas manö aij ud areᅇp bi gau kiᅇ rö miᅇdagal, a giᅇmim gası niᅇbim. Pen kale niᅇᅇ yabiᅇ kiᅇ miᅇdaibep, hon miᅇniᅇ miᅇniᅇ gun, kalöp aip kiᅇ miᅇdbnop. ⁹ Gası yad niᅇbim u, God niᅇpe hanıᅇp Jisas manö aij ud areᅇp bi gau dam, niᅇbi bi gau miᅇdpal aᅇ au, bi naiᅇ al pak lep rö dam löᅇ. Bi riᅇmnap giᅇ naiᅇ geinaböl u, bi kub manö kub hagöm, niᅇbi bi niᅇ miᅇdlö niᅇᅇl giᅇ, kalıᅇp al pak löᅇ, a giᅇnaböl. Gası yad niᅇbim u, God niᅇpe gö, hon anib unbö rö nöᅇ miᅇdpun. Niᅇbi bi miᅇnönᅇ naböᅇ it i abe, ejol kumi kabö adö laᅇ abe, niᅇ miᅇdlö niᅇᅇl giᅇ, hanıᅇp bi naiᅇ rö al pak liᅇniᅇg gaböl. ¹⁰ Kraıs niᅇp niᅇ udun wög niᅇp giᅇno, hanıᅇp bi hauᅇ a göm niᅇbal u, pen kalöp niᅇᅇm, Kraıs niᅇbi bi niᅇpe gası kᅇö niᅇᅇb gau, a

* 4:6: Ro 12:3 * 4:7: Ro 12:6

göm niḡbal. Hon bi yiḡharinḡ hain u, pen kale niḡbi bi kal yabiḡ. Hon bi hib miḡdöp bi u rö wasö, pen kale niḡbi bi hib miḡdöp u rö miḡdpim. ¹¹ Hadame nöḡp dagol gau riḡköl, miḡd damöm, miḡni miḡdpun niḡn i kiḡyö lö, rugu miḡlep gö, waḡij miḡdagö, ram miḡdagö, umeb rö lö, hon pör pak giḡlö giḡlö uḡham yabiḡ miḡdpun. * ¹² Ke nöḡp ilön mab udun, nan niḡḡbun. Hanḡp hag juöm giḡlö, kalḡp pen God kalḡp abad miḡdeianḡ a gun, niḡp sabe giḡpun. Hanḡp giḡ naij giḡlö, aliagḡpun. * ¹³ Hanḡp manö naij hagpal, pen manö hain hagpun. Anḡb u, hon nan yiḡharinḡ nan haḡpḡ adinḡ adinḡ ap rö miḡdno miḡdno niḡn i auöp.

¹⁴ Manö kalḡ kliñ riḡkabin i, kale nable udmim a gem hagagabin; kale niḡ paḡ miḡdmagö yad gau a gem riḡmiḡd ukem hagabin. ¹⁵ Biḡ Kraiḡ lau adö miḡdpal gau, iru yabiḡ apöm kalöp ud aij göm manö hag niḡnaböl. Pen biḡ Kraiḡ lau adö miḡdpal gau, kalöp nap añḡ nöḡp miḡdöp. Yad nöḡd Kraiḡ Jisas manö aij niḡpe u kalöp hag niḡnö, kale Kraiḡ Jisas niḡḡ udpe u me, yad nap kale miḡdpin. * ¹⁶ Anḡb u, kalöp hagabin, yad giḡpin giḡpin rö niḡḡmim, adö anḡbu nöḡp giḡmim. * ¹⁷ Adö anḡbu nöḡp, niḡ miḡdmagö yad Dimodi, Kraiḡ Jisas manö hag niḡnö niḡḡ aij göm, Biḡ Kub wög giḡ aij göp u yunö niḡnab. Amjaköm, yad Kraiḡ Jisas niḡp niḡḡ udem, Kraiḡ Jisas aip jḡm niḡöl miḡdem, aige gö rö gem giḡpin u kalöp yiḡswem kauyanḡ hagö niḡḡnabim. Yad Kraiḡ niḡbi biḡ niḡpe gau kalḡp magöḡḡhalö pör hag niḡbin manö u u rö nöḡp hain gem Kraiḡ Jisas aip jḡm niḡöl

* **4:11:** 2Ko 11:23-27 * **4:12:** Ap 18:3; 2De 3:8; Mad 5:44

* **4:15:** Gal 4:19 * **4:16:** Plp 3:17

mıdpin. *

¹⁸ Pen kale rımnap, Pol auagnab, a gımim, aleb aleb ñöl gı mıdpin. ¹⁹⁻²⁰ Pen Bı Kub u yıp yau a gö, yıñıd nıñabin. Yıharıñ manö nöp hagöm, God nıbi bı nıpe mıdagal; kłö nıpe u udöm me, nıbi bı nıpe yabıtı mıdpal. Anıb u, amjakem nıbi bı aleb aleb ñıbal gau manö nöp hagaböl aka God kłö nıpe udöm mıdpal a gem nıñabin. * ²¹ Anıb u, yad apem kalöp nıñön gınam? Ur ap daunam aka kalöp mıdmagö lem, manö hain hain hagnam? Yad nıñön gıñö, kalöp aij gıñab?

5

Bı ap nap nıbin nıpe u nıp si uda

¹ Manö ap halö haglö auö yıp hagpal, “Kale God pıg mıdpim gau bı kale ap uraköm nap nıbin nıpe u nıp si udöp,” a gıpal. Pen nıbi bı God nıp nıñagpal gau nan si nan naij anıbu rö gagpal me.

* ² Pen gası kale nıñbim u, hon nıbi bı aij, a gıpim. Pen namam kale ap unbö göp u, kale mög gıböp; bı anıbu hag höy yubep; nıbi bı Bı Kub lau adö mıdpim gau ap magum gıñabim ñın u, bı anıbu kale aip magum gagböp. Pen namam kale u anıg gö kalöp nable göm mög gagöp ar? ³ Yad mılö ke gai i mıdpin u pen kalöp gası nıñöl gı nöp mıdpin. Bı nan si nan naij göp anıbu, nıp nıñön nıñön gıñabun u yad hadö nıñ lıbin. *

⁴ Kale nıbi bı Bı Kub hon Jisas lau adö mıdpim gau ap magum gıñabim ñın u, Pol hanıp gası nıñab a gımim, Bı Kub hon Jisas kłö nıpe kalöp ñö udmim, ⁵ bı anıbu

* **4:17:** Ap 19:22 * **4:19-20:** 1Ko 2:4 * **5:1:** Lep 18:7-8; Dud 22:30 * **5:3:** Kol 2:5

nɪp hag gɪpe, kale aip magum gagnɪm. Seden aip nöp ajöm me, hañ romanɪ nɪpe naj gö, gasɪ hain nɪbö nɪñöm, Bɪ Kub manö kub hagnab ñɪn u, ana nɪpe kamɪŋ mɪdainɪm rö löp. *

⁶ Pen kale bɪ nan naj göp u aip jɪm ñöl mɪdmim, mɪd aij gɪpun a gɪmim gasɪ u nɪŋbim u aij gagöp. Bred gun a gaiöl, nan yɪs pro marap nöp ud plaua rin yan halö lɪlö, yɪs pro u geinab plaua anɪbu magöŋhalö kub yabɪł rannab. * ⁷ Kale mɪñi bred yɪs halö mɪdagöp rö mɪdpim u, nan yɪs nöd nɪbö u magöŋhalö ud ke gau yumim, bred yɪs mɪdagöp rö, nɪbi bɪ asɪŋ mɪdagöp nöp mɪdaimim. Kale nɪbi bɪ asɪŋ mɪdagöp hadö mɪdpim me. Nɪhön gɪnɪg: Pasopa ñɪn u Juda kai sipsip pi pak God nɪp sabe gɪ ñöm, God nɪpe kalɪp ud asɪk yua u aij gö nɪñöl gɪ mɪdeila. Pen Kraiss nɪp Pasopa sipsip pi hon rö hadö pak sabe gɪla u me, God amgö ilö nɪpe u hon nɪbi bɪ asɪŋ mɪdagöp hadö mɪdpun. *

⁸ Anɪb u, Kraiss nɪp nan sabe gep rö al pak lɪlö, God hanɪp ud kamɪŋ yua u, gasɪ nɪŋun, Pasopa hon u aij göp a gun ñɪŋun. Pen Pasopa hon ñɪŋeinabun u, yɪs halö, nan si nan naj gau halö, ñɪŋagnabun; gasɪ aij magö u nöp nɪŋun, manö nɪñö u nöp nɪŋun, bred yɪs mɪdagöp gau nöp udun ñɪŋnabun.

* ⁹ Kalöp köp ap kalɪ kɪñ rɪkem hagnö, “Nɪbi si udep bɪ gau, bɪ si udep nɪbi gau, kalɪp aip jɪm ñöl mɪdagaimim,” a gɪnö. ¹⁰ Pen kale hagnabim, “Pol hagöp, ‘Nɪbi bɪ Kraiss nɪp nɪŋ udpal gau kale nɪbi bɪ Kraiss nɪp nɪŋ udagpal gau kalɪp magöŋhalö arö gɪlan,’ a göm hagab,” a gɪnabim. Pen u wasö.

* 5:5: 1Di 1:20 * 5:6: Gal 5:9 * 5:7: Ais 53:7; 1Pi 1:19

* 5:8: Dud 16:3

Nibi bi Kraiss nup niŋ udagpal gau, nibi si bi si göm, pör nöp nan aij rımnap halö udun a göm, nibi bi rımnap nan kale pitı gı udöm, nan yıharıŋ gau god hon a göm sabe göm gımıdal nibi bi gau, mınöŋ naböŋ it i pro mıdagpal. Ram mınöŋ gau magöŋhalö mıdpal u, kalıp arö gun rö lagöp. ¹¹ Pen köp nöd nibö kalı kılın rik yunö manö anıbu mını hag aij gınabin. Bi Kub Jisas niŋ udpun a gıpim nibi bi gau bi ap aka nibi ap urak, nibi si bi si göm, pör nöp nan aij rımnap halö udun a göm, nan yıharıŋ gau god hon a göm sabe göm, nibi bi gau manö naij hagöm, nibi bi rımnap nan kale rımnap pitı gı udöm, ñig wain ñig klö iru niŋlö hauı alö, gımıdal nibi bi gau kalıp aip ajagmim, jım ñöl nan ñıŋagmim. *

¹²⁻¹³ Nibi bi Kraiss nup niŋ udagpal gau, nan si nan naij gaiöl u, nihöŋ gınig anig gıpim, a gem, kalıp manö kub hagagnam. God nıpe nöp manö anıbu kalıp hagnab. Pen Bi Kub Jisas niŋ udpun a gıpim nibi bi gau, nan si nan naij gaiöl u, nihöŋ gınig anig gıpim, a gımim, kalıp manö kub hagmim. God Manö u Mosıs adıŋ ap kalı kılın riköm haga, “Nibi bi nan si nan naij gımıdal gau hag höŋ yube aröl,” a ga. *

6

Kraiss nibi bi rımnap manö mıdeinab u, kale ke ud asıkmim

¹ Pen namam kale Kraiss nup niŋ udöp ap manö mıdö, bi Kraiss nup niŋ udpal gau nöp manö kub anıbu niŋnaböl. Pen ai gınig bi Kraiss nup niŋ

* **5:11:** 2De 3:6; Dai 3:10 * **5:12-13:** Dud 13:5; 17:7

udagpal gau manö kub an+bu ni+ñöl? ² Hon Krais ni+bi bi ni+pe, hainö ni+bi bi ram mi+nöñ if i gau gau magöñhalö kalip manö kub hagun ud asi+knabun. Pen kale ni+bi bi ram mi+nöñ if i magöñhalö manö kub hagnim ud asi+knabim u, kale ni+bi bi kale ke ri+mnap manö mi+dnig gab u ni+ñmim hag ud asi+knabim. * ³ Hon hainö ejol gau kalip abe manö kub hagun ud asi+knabun. An+ib u, mi+nöñ naböñ if i manö mi+dnab u, ke hagun. ⁴ Krais ni+bi bi ni+pe gau, kale manö kub ud asi+kep bi kub ri+mnap ni+ñöm, Krais manö ni+ñ udagal a göm, kalip gasi mi+ñör ni+ñbal. An+ib u, manö kub ri+mnap mi+dain+m, kale ai gi+nig bi kub an+ib gau arbim? ⁵ Manö hagabin an+ibi, kalöp nable gi+nim a gem hagabin. Kale ke bi gasi aij ni+ñöb bi ap, Krais ni+bi bi an hon aui manö kub hagno ni+ñni+m bi ap mi+dagöp a gi+pim akan ⁶ An+ib unbö rö nöp gi+bep u aij. Pen kale unbö rö gagpim. Krais ni+ñ udöp ni+mam ap urak, Krais ni+ñ udöp ni+mam ni+pe ke dam Krais ni+ñ udagpal ni+bi bi gau mi+dpal an au manö kub hagnal.

⁷ Pen kale Bi Kub Jisas ni+ñ udpim ri+mnap urakmim, nañ+n namam kale ke ri+mnap dam manö kub hagnim u ni+ñem ni+ñbin, kale Bi Kub Jisas ni+ñ udpal ni+bi bi gi+pal rö gagabim. Bi Kub Jisas ni+ñ udpim nañ+n namam ri+mnap kalöp gi+naij gaiöl u, arö gi+nabim u aij; urakmim kalip dam manö kub hagnabim u aij wasö. Bi Kub Jisas ni+ñ udpim nañ+n namam ri+mnap nan kalöp ti+p gi+udaiöl u, arö gi+nabim u aij; urakmim kalip dam manö kub hagnabim u aij wasö. ⁸ Pen kale

* 6:2: Rep 3:21

ado gımim, urakmim, Bı Kub Jisas nıη uđpim nañın namam kale ke rımnap nan kalöp tıp gı uđpim. Kale urakmim Bı Kub Jisas nıη uđpal nañın namam kale ke rımnap kalıp gı naj gıpim. ⁹ Pen kale nıη aij gımim. Nıbi bı gı naj gımıdal gau, God kalıp dam ram aij nıpe laη ud aragnab. Nıη aij gımim, dui gagmim. Nan yıharıη gau god hon a göm sabe göm gımıdal nıbi bı gau; nıbi sı bı sı göm gımıdal nıbi bı gau; bı nıbi aip wasö bı ap nöp aip gı ajöm gımıdal bı gau; God kalıp dam ram aij nıpe laη au ud aragnab. * ¹⁰ Nıη aij gımim. Nan sı udmıdal nıbi bı gau; pör nöp nan aij rımnap halö udun a gı gası nıηmıdal nıbi bı gau; nıbi bı ñıg wain ñıg kłö iru ñıηöm hauł alö gımıdal nıbi bı gau; nıbi bı rımnap kalıp manö naj manö pıral hagmıdal nıbi bı gau; nıbi bı rımnap nan kale pıtı gı udmıdal nıbi bı gau; God kalıp magöηhalö dam ram aij nıpe laη ud aragnab. U nıη aij gımim, dui gagmim. ¹¹ Kale rımnap nöđ anıg rö gı mıdmıdim. Pen Bı Kub Jisas Krais hanıp a göm uma u me, God hon Ana nıpe u apöm, nan sı nan naj gac kale u lık gı yuöm, kalöp God nıp wög gep nıbi bı ke löm, nıbi bı asıη mıdagöp mıdpim a ga. *

¹² Kale rımnap hagpim, “Yad nan nıhön gınam a gınabin u gınabin; u manö mıdagöp,” a gıpim. Anıg hagpim u pen adö rımnap geınabin yıp nan aij ap gı ñagnab. Kale hagpim, “Yad nan nıhön gınam a gınabin u gınabin; u manö mıdagöp,” a gıpim. Anıg hagpim u pen yad adö rımnap gem, gı dam dam mıdö mıdö yad bı nagıman

* **6:9:** Gal 5:19-21; Ep 5:5; Rep 22:15 * **6:11:** Dai 3:3-7

rö m+dem, adö an+bu nöp gas+ n+jem g+nabin; y+har+ñ m+deinam rö lagnab. An+bu u n+jem, yad an+g göl gagnabin. *

¹³ Kale r+mnab pen hagpim, “Han+p mudun m+döp u me, nan ñ+ñöl g+ nöp m+deinabun,” a g+pim. An+g hagpim u pen God gö mudun u abe, nan an+bu gau abe p+s g+nab. God n+bi b+ hañ roman+ kale g+ la u, n+bi si b+ si göl a göm g+ laga. Hañ roman+ klö kale u, B+ Kub n+p wög göl g+ m+dmim a göm ga. B+ Kub n+pe nöp hañ roman+ kalöp nan ñ+m+döp. * ¹⁴ God klö n+pe u nöp gö me, B+ Kub uraka. Klö n+pe u nöp gö me, hon u rö nöp uraknabun. *

¹⁵ N+ñ aij g+mim. Kale Kraiss aip j+m ñöl m+dpim u, ñ+n k+d ma k+d n+pe ke u m+dpim. Kraiss hañ roman+ n+pe u, b+ si udep n+bi aip j+m ñagn+m, wasö yab+! * ¹⁶ God Manö u, Mos+s ad+ñ ap kal+ k+ñ r+köm haga, “B+ n+bi udöm aip j+m ñöl m+deinabil u, kale m+höñ hañ roman+ añ+ ap nöp m+deinabil,” a ga. An+bu u rö, b+ an n+pe b+ si udep n+bi ap ud aip j+m ñöl m+deinab u, kale m+hau hañ roman+ añ+ ap nöp m+deinabil. * ¹⁷ Pen n+bi b+ an B+ Kub aip j+m ñöl m+deinab u, ana n+pe B+ Kub Ana n+pe aip j+m ñöl m+deinabil. * ¹⁸ N+bi si b+ si gagmim. N+bi b+ nan si nan naij r+mnab g+naböl gau, hañ roman+ höñ adö g+naböl, pen n+bi si b+ si g+naböl gau hañ roman+ kale ke g+ naij g+naböl. ¹⁹ N+ñ aij g+mim. God n+pe Ana U† u yuö apöm, añ kalöp dañ m+döp. Hañ roman+ kale u Ana U†

* **6:12:** 1Ko 10:23 * **6:13:** 1De 4:3-5 * **6:14:** Ro 8:11; 1Ko 15:20; 2Ko 4:14 * **6:15:** Ep 5:30 * **6:16:** Mad 19:5 * **6:17:** Jon 17:21-23; Ro 8:9-11

ram raul nipe mīdep u. Anīb u, ke gasi nīḅun rō gun a gun gasi u nīḅagun. Hañ romanḅ gasi rīmīd mīdmagō kale nan wasō. God nipe kalōp rau adog uda. ²⁰ Krai nipe nan aij yabīl yuōm kalōp rau adog uda. Anīb u me, hañ romanḅ kale gau gi aij göl gi mīdpe nīḅöl gi, God nīḅō, nīp aij ginīm; nībi bī gau nīḅōm God nīp aij a göl. *

7

Ber mīhau hañ romanḅ kale añi ap mīdōp

¹ Yīp kōp kalī klīñ rīkmim manō hagpe u, kalōp pen hagnīg gabin. Bī gau nībi udagnaböl u aij. ² Pen nībi si bī si gīpal u naij göp rō, bī gau nībi kale ke udōm mīdeinaböl u aij; nībi gau bī kale ke udōm mīdeinaböl u aij. ³ Pen anīg gi mīdöl gi, nībi ginīg a gainīm u, nugmul yau a ginīm. Nugmul nipe ginīg a gainīm u, nībi nipe u rō nōp yau a ginīm. ⁴ Nībin hañ romanḅ u nan nipe ke wasō; nugmul aip nan kale jīm ñöl. Nugmul hañ romanḅ u u rō nōp nan nipe ke wasō; nībin aip nan kale jīm ñöl. ⁵ Anīb u, nugmul hagō, nībin wasō gagnab. Nībin hagō, nugmul wasō gagnab. Yau nōp gīmīl gīmīl. Pen God nīp gasi añi nīḅul, sabe göl gi nōp mīdaiul a gīmīl, manō hag adō añi ap līmīl, ñīn rīmnap yīharīḅ mīdmīl, God nīp sabe göl gi mīdeinabil. Hainō kauyanḅ ginabil. Wasō u, yīharīḅ mīdeinabil rō, gasi rīmnap nīḅmīl gīlō arō, Seden kalōp ap udō, ap lug pakmīl rō lōp. ⁶ Pen kale ber ñīn rīmnap yīharīḅ mīdmīl, God nīp sabe gi mīdmīl, u hagagabin. Pen kale ke ber mīhau manō hag

* **6:20:** 1Ko 7:23; 1Pi 1:18-19

adö añi ap lĩmil, ñin rĩmnap yĩharĩŋ mĩdul, God nĩp sabe gi mĩdaiul, a geinabil u, u manö mĩdagöp, a gem hagabin. ⁷ Gasĩ yad nĩŋbin u, nĩbi bĩ magöŋhalö yad yĩharĩŋ mĩdpin rö mĩdaimim u aij. Anĩg göl gasĩ nĩŋbin u pen God gasĩ nĩpe ke nĩŋöb rö, hanĩp nan aij ke ke ñöb. Nĩbi bĩ rĩmnap nan aij ap ñö, adö rĩmnap ke gĩpal; pen nĩbi bĩ rĩmnap nan aij ap ke ñö, adö rĩmnap ke gĩpal. Anĩg rö, kale magöŋhalö yad yĩharĩŋ mĩdpin rö mĩdaimim a gem hagabin.

⁸ Pen nĩbi praj bĩ praj mĩdpim gau abe, nĩbi pal-pal gau abe, yad yĩharĩŋ mĩdpin rö mĩdeinabim u aij. ⁹ Pen nĩbi bĩ rĩmnap yĩharĩŋ mĩdöm, si gun a göm gasĩ u nöp auö, mĩd aij gagnaböl. Anĩg gainĩm u, bĩ gau nĩbi kale ke ke udöl, nĩbi gau bĩ kale ke ke udöl. Wasö u, aŋ kale yaŋ mab rö inö, mĩd aij gagnaböl. *

¹⁰ Bĩ ber bĩ gau, kalĩp manö ap hagnĩg gabin. Pen yad nöp wasö; Bĩ Kub u manö nĩpe. Nĩbi gau nugmul bĩ kale arĩk aragmim. * ¹¹ Pen rĩmnap arĩk araiöl u, bĩ hain nĩbö udagöl; yĩharĩŋ nöp mĩdaiöl. Bĩ udnĩg, am nugmul kale nöd nĩbö u nĩp kauyaŋ udöl. Kale bĩ gau u rö nöp, nabin bĩ kale u rö nöp hag yuagmim.

¹² Pen kalöp nĩbi bĩ rĩmnap gau manö ap hagnĩg gabin. Pen Bĩ Kub manö nĩpe u udem, kalöp hagabin; gasĩ yad ke nĩŋbin rö u kalöp hagabin. Pen bĩ ap, nĩpe nĩbi Krais nĩp nĩŋ udagöp nĩbi ap udöl gi mĩdeinabil u, nĩbi anĩbu, nugmul aip mĩdaiul, a geinab u, nugmul nĩpe, nĩbi Krais nĩp nĩŋ udagöp a göm, asĩ masĩ göm

* **7:9:** 1Di 5:14 * **7:10:** Mad 5:32; 19:9

hag yuagnab. ¹³ Pen n̄ibi ap, n̄ipe b̄i Kraiſ n̄ip n̄iŋ udagöp b̄i ap udöl ḡi m̄ideinabil u, b̄i an̄ibu, n̄ibin aip m̄idaiul, a geinab u, n̄ibin n̄ipe, nugmul Kraiſ n̄ip n̄iŋ udagöp a göm, aſi maſi göm ariſk aragnab. ¹⁴ N̄ibi Kraiſ n̄ip n̄iŋ udöp u me, b̄i Kraiſ n̄iŋ udagöp b̄i n̄ipe u n̄ibin aip j̄im ñöl m̄idlö, God n̄iŋö, n̄ibin u abe nugmul u abe n̄ibi b̄i n̄ipe ke m̄ihöŋ m̄idpil. Pen b̄i Kraiſ n̄ip n̄iŋ udöp u me, n̄ibin Kraiſ n̄iŋ udagöp n̄ibin n̄ipe u nugmul aip j̄im ñöl m̄idlö, God n̄iŋö, nugmul u abe n̄ibin n̄ipe u abe n̄ibi b̄i n̄ipe ke m̄ihöŋ m̄idpil. Waſö u, ñiſ pai kale gau n̄ibi b̄i Kraiſ n̄iŋ udagpal ñiſ pai rö liſblap. Pen nap kale aka n̄ime kale Kraiſ n̄ip n̄iŋ udpal rö, God u rö nöp n̄iŋö, ñiſ ñiſ pai n̄ipe ke rö m̄idpal.

¹⁵ Bi ber b̄i udöl m̄idpal gau, nugmul nöp Kraiſ n̄ip n̄iŋ udöm m̄idö, n̄ibin n̄ipe Kraiſ n̄ip n̄iŋ udöm m̄idageinab u n̄ipe klö göm nugmul n̄ipe n̄ip ariſk arniſg gainim u, nugmul n̄ipe, n̄ibi yad a göm, ud riſb̄ikagnim; yau a gö, arnim. Waſö u, pen pen giſmil m̄id aij gagnabil. Pen n̄ibi u Kraiſ n̄ip n̄iŋ udöm m̄idö, nugmul n̄ipe Kraiſ n̄ip n̄iŋ udöm m̄idageinab u n̄ipe klö göm n̄ibin n̄ipe n̄ip ariſk arniſg gainim u, n̄ibin n̄ipe, b̄i yad a göm, ud riſb̄ikagnim; yau a gö, arnim. U manö m̄idagöp. Waſö u, pen pen giſmil m̄id aij gagnabil me. God agamij m̄id aij giſlan a göm hanip udöp. *

¹⁶ Pen kale n̄ibi gau, Kraiſ n̄ip n̄iŋ udpim u, nagamul Kraiſ n̄iŋagöp u aip m̄idmil, n̄ipe Kraiſ n̄iŋ udnim rö löp. Pen kale nugmul b̄i gau, Kraiſ n̄ip n̄iŋ udpim u, nabin Kraiſ n̄iŋagöp u aip

* 7:15: Ro 14:19

m+dmil, n+pe Kraiss n+ŋ udn+m rö löp. * ¹⁷ N+bi b+ Kraiss lau adö m+dpal ram gau magöŋhalö kal+p pör hagm+din, “Kale ke n+hön n+hön g+mim rö m+daibe, God kalöp wiñ alöm uda u, adö an+bu nöp m+daimim,” a g+m+din. ¹⁸ B+ hañ hadö r+ib g+ dö g+la ap, hainö God n+p wiñ alöm udnab u, n+pe an+g göl m+dpin a göm gas+ iru n+ŋagn+m. Pen b+ hañ r+ib g+ dö gagla ap, hainö God n+p wiñ alöm udnab u, y+p hañ r+ib g+ dö gagal a göm gas+ u n+ŋagnab; n+p hañ r+ib g+ dö gagöl. ¹⁹ God n+pe n+ŋö, b+ hañ r+ib g+ dö g+pal aka r+ib g+ dö gagal u, u nan y+har+ŋ yab+; God hagö n+ŋun g+nabun u, u nan kub yab+.*

²⁰ Kale ke n+hön n+hön g+mim rö m+daibe, God kalöp wiñ alöm uda u, adö an+bu nöp m+daimim. ²¹ Kalöp r+imnap b+ r+imnap rauöm dam wög kale u hag l+lö, pe u udagmim, hagpal hagpal rö g+mim, nag+ wög rö g+pim. Pen God kalöp wiñ alöm udö n+bi b+ n+pe m+dpim u, nag+ wög rö g+pim u ar+ik arun a g+mim gas+ u n+ŋagmim. Pen hainö arö g+mim y+har+ŋ m+dmim rö lain+m u, arö g+mim y+har+ŋ m+daimim. ²² N+bi b+ an an, b+ r+imnap rauöm dam wög kale u hag l+lö, pe udagmim, hagpal hagpal rö nöp nag+ wög rö g+mim g+ m+dp+e, hainö B+ Kub kalöp wiñ alöm, nan aij yab+ yuöm, kalöp rau adog udö, n+bi b+ n+pe ke m+dpim. Pen n+bi b+ an an, b+ r+imnap hagpal hagpal rö nöp nag+ wög rö g+mim g+ m+dagpe, hainö B+ Kub kalöp wiñ alöm, nan aij yab+ yuöm, kalöp rau adog udö, n+bi b+ nag+ wög gep n+pe ke

* **7:16:** 1Pi 3:1 * **7:19:** Ro 2:25; Gal 5:6; 6:15

mıdpm. * ²³ Krais nıpe nan aij yabił yuöm kalöp rau adog udö, nıbi bı nıpe mıdpm. Anıb u, nıbi bı rımnap nagı wög gep nıbi bı kale mıdaiun a gımim gası u nııagmim. ²⁴ Anıb u, añ mam bı. Kale ke nan nıhön nıhön gımim rö mıdaıbe, God kalöp wiñ alöm uda u, adö anıbu nöp mıdaimim.

²⁵ Pen nıbi udmim aka nıbi udagmim, manö hag nııbe u hagnıg gabin. Manö anıbi Bı Kub u hagö nııem kalöp hagagabin. Pen nıpe yıp mög nııöm udöm wög ke hag la rö, gası nıı aij gem kalöp manö hagnıg gabin anıbi, manö nııö a gımim nıımim. ²⁶ Nıbi bı Krais nıp nıı udpun uri mıııör udun uııham mıdnabun u, mıdpm rö nöp mıdaimim u aij. ²⁷ Kale bı nıbi halö mıdpm gau, nıbi hon gau arö gun yııharıı mıdaiun a gımim gası u nııagmim. Pen kale bı nıbi halö mıdagpm gau, nıbi udun a gımim gası u nııagmim. ²⁸ Pen kale bı gau, nıbi udnabim u, nan si nan naij gagnabim. Kale nıbi praj gau, bı udnabim u, nan si nan naij gagnabim. Udmim uııham mıdaimim a gem gası u nııem kalöp hagabin.

²⁹ Añ mam bı. Mıdpun ñın i mılö padö mıdagnab. Kale nıbi halö mıdpm bı gau, nıbi halö bı mıdagpm rö mıdaimim. ³⁰ Mııöı gıpm nıbi bı gau, mııöı gagep nıbi bı rö mıdaimim. Mıñ mıñ gıpm nıbi bı gau, mıñ mıñ gagep nıbi bı rö mıdaimim. Nan raubim nıbi bı gau, nan mıdagöp nıbi bı rö mıdaimim. ³¹ Mııöı naböı ıı i nan gau udmim gıpm nıbi bı gau, gası adö añı anıbu nöp nıımim gagmim. Mııöı naböı ıı i ke hain nıbö lınab ñın u söl mıdöp. *

* 7:22: Plm 16; 1Pi 2:16 * 7:31: 1Jn 2:17

³² Yɪp aij göp u, kalöp marö kub gagnɪm. Bɪ nɪbi udagpal gau, Bɪ Kub nɪp gasɪ nɪɲöm, nan nɪhön gɪnö, Bɪ Kub nɪp aij gɪnab a göm, gasɪ u nɪɲnaböl. ³³ Pen bɪ nɪbi udpal gau, nɪhön gɪnö, nɪbi yad u nɪp aij gɪnɪm a göm, nan mɪnönɲ naböɲ ɪɪ i gasɪ kub nɪɲöm gö arnab. ³⁴ Anɪg gö, nɪpe gasɪ mɪhöp nɪɲnab. Pen nɪbi bɪ udagöp u, Bɪ Kub nɪp nöp gasɪ aɲɪ nöp nɪɲnab. Haɲ romanɲ gasɪ rɪmɪd mɪdmagö yad magöɲhalö Bɪ Kub nɪp nöp ñem, nɪp mɪdmagö lem, wög gɪnam a göm, gasɪ u nöp nɪɲnab. Pen nɪbi bɪ udpal gau, nɪhön gɪnö, bɪ yad u nɪp aij gɪnɪm a göm, nan mɪnönɲ naböɲ ɪɪ i gasɪ kub nɪɲöm gö arnab. ³⁵ Manö hagabin anɪbi, kalöp wɪhö gem hagagabin; kalöp gasɪ nɪɲem, Bɪ Kub nɪp aɲɪ nöp gasɪ nɪɲöl gɪ, mɪdmagö löɪ gɪ mɪdaimim a gem hagabin.

³⁶ Pen bɪ ap yɪharɪɲ mɪdö, nɪp nɪbi dap ñɪlö, yad bɪ wasöke mɪdeinabin a göm, mɪd damöm, hainö nɪbi anɪbu nɪp nɪɲöm, nɪpe mɪd aij gagöp, a göm, nɪp mög nɪɲöm udnabin a gɪnab u, udnɪm. Manö mɪdagöp. Nɪpe nan si nan naij ap gagnab. Nɪbi udnab u aij. ³⁷ Pen bɪ ap yɪharɪɲ mɪdö, nɪp nɪbi dap ñɪlö, yad bɪ wasöke mɪdem mɪd aij gɪnabin a göm, gasɪ adö anɪbu nöp kɪö gɪ nɪɲ damöm, nɪbi udagnabin a gɪnab u, udagnɪm. Manö mɪdagöp. Nɪpe u rö nöp gɪ aij gɪnab. Nɪbi udagnab u aij. ³⁸ Anɪb u, nɪbi dap ñɪlö, udnɪm u, gɪ aij gɪnab. Pen nɪbi dap ñɪlö, udagnɪm u, gɪ aij yabɪɪ gɪnab.

³⁹ Nɪbi gau, nugmul kamɪɲ mɪdeinab u, aip mɪdeinabil. Umnab u me, am bɪ hainö udnabin a gɪnab u, udnab; gasɪ nɪpe. Pen udnɪg gɪnab u,

Bî Kub lau adö mîdöp bî ap nöp udnab. * 40 Pen gasî yad niñbin u, nugmul umö, niñbi yiñariñ adu mîdpal rö mîdainim u aij. Niñpe niñiñ löl gi mîdöm, mîd aij giñab. Yad gasî niñbin, God Ana niñpe yiñ gasî ñö niñjöl gi kalöp manö aniñbi hagabin.

8

“Nan pak god piral wip haj nan gau sabe giñal u niñjun aka wasö?” giñla

¹ Pen niñbi bî nan piral wip haj nan gau sabe giñal gau, nan ap dap pak nan piral aniñbi gau kalîp sabe gi ñeinaböl u, niñjun aka niñjagun a giñmim yiñ hag niñbim u, kalöp pen hagniñg gabin. “Hon niñbi bî magöñhalö gasî ke ke mîdöp,” a giñpim u, niñjö nöp hagniñm. Pen gasî riñmîd hon ke niñjun, niñj aij giñpun a giñabun u, hib hon ke hagno adö arniñm rö löp. Pen niñbi bî gau kalîp mîdmagö liñabun u, klö riñmnap halö udun, Krais haga rö nöp gi aij giñno arnab. *

² Pen hon gasî niñeb mîdpun a giñal niñbi bî gau, yiñariñ adö adö nöp niñjöm aniñg hagniñp. *

³ Niñbi bî God niñp mîdmagö liñbal gau, God niñpe kalîp niñjüb.

⁴ Pen niñbi bî nan ap dap pak nan piral aniñbi gau niñp sabe gi ñeinaböl u, niñjun aka niñjagun? Pen hon niñbun, nan piral sabe giñal aniñbi gau nan niñjö wiñhö, u nan yiñariñ. Hon niñbun, God añañ nöp mîdöp. * ⁵ Niñbi bî riñmnap, god iru nöp, bî kub iru nöp kumi kabö adö lañ abe mîñnön naböñ iñ i abe mîdpal, a göm gasî u niñbal. ⁶ Pen

* 7:39: Ro 7:2-3 * 8:1: Ap 15:29 * 8:2: Gal 6:3 * 8:4: Gal 4:8; Dud 4:39; 6:4

God hon u añi yabił m+döp. Niþe Bapi hon nan gau magöñhalö gi lö m+döp. Niþe m+dö niñöl gi me, hon m+dpun. Bi Kub Jisas Krais u, u rö nöþ añi nöþ m+döp. Niþe m+dö me, God nan gau magöñhalö gi lö m+döp. Niþe m+dö niñöl gi me, hon m+dpun. *

⁷ Pen niþi bi r+imnap manö an+bu niñagpal. Nagi adö u aij, nagi adö u naij, a göm niñ aij gagal. An+bu u, god piral gau niþ nan pak sabe gi ñibal nan u ñiñöm, niñön giñig god piral ñibal nan ñiñbun a göm gasi iru niñnaböl. ⁸ Pen nan asi masi giñabun aka hałöwałö ñiñnabun u, God niñö, manö m+dagöp.

⁹ Pen kale niþi bi niñ aij giþim gau, nan ap ñiñno, añ mam hon niñ aij gagal gau niñöm ap lug paköl rö löþ a giñim gasi u niñöl giñim nan ñiñmim. * ¹⁰ Niñön giñig: kale niþi bi niñ aij giþim gau, am god piral sabe giþal ram raul m+gan u ammim, nan ñiñbe, nañin namam niñ aij gagal gau, ap kalöp niñöm, kale u rö nöþ ñiñöl rö löþ. ¹¹ An+bu u, kale niñ aij giþun a giñim giþe, nañin namam Krais udnabin a göm uma ap gasi m+lö löl göm u rö nöþ nan an+bu ñiñöm, ap lug paknab. * ¹² Kale an+g geinabim u, adö an+bu nöþ nañin namam kale gau niñöm, adan aij mai, adan naij mai, niñ aij gagnaböl. An+bu u, kale nañin namam gau kal+þ nan si nan naij giñim, Krais niþ nan si nan naij giñabim. ¹³ An+bu u, nan ñiñeb r+imnap ñiñnö, añ mam ap niñöm ap lug pakeinab

* **8:6:** Ep 4:5,6 * **8:9:** Ro 14:13-15; Gal 5:13 * **8:11:** Ro 14:15,20

u, yad nan yuö rîmnap ñîḡagnabin; yîharîḡ haḡî maj nan ñîḡem umnabin. *

9

Pol pe udagmidöp u nîp aij ga

¹ Yad Jisas manö ud arep bî ap midpin. Yad Bî Kub hon Jisas nîp amgö yad ke nîḡnö. Kale Bî Kub nîbi bî nîpe midpim u, yad Bî Kub nîp wög gem, manö aij nîpe u hag ñainö, nîḡ udmim me, nîbi bî nîpe midpim. Anîb u, nan ap yîp adan wamagöp. * ² Yad Jisas manö ud arep bî ap midpin u, pen nîbi bî rîmnap yîp nîḡöm, Pol Jisas manö ud arep bî ap midöp, a göm nîḡagnaböl. Pen gasî yad nîḡbin, kale nîbi bî gau, nîḡö nöp Pol Jisas manö ud arep bî ap midöp a gîmim nîḡbim. Nîbi bî gau pen, kale Bî Kub nîbi bî nîpe midpim u nîḡeinaböl u, nîḡö nöp Bî Kub nîpe ke Pol manö nîpe ud arep bî ap hag lö midöp, a gînaböl. *

³ Nîbi bî rîmnap yîp manö kub hagpal gau kalîp, pen anîg hagabin. ⁴ Kalöp wög gî ñîbin u rö, pen nan magö udnam rö lagöp akanḡ * ⁵ Wög kalöp gîpin rö, yad pen nîbi Jisas nîp nîḡ udöp ap udem, dam Jisas manö aij hag ñî ajöl gî, nan ñîḡul rö lagöp akanḡ Bî Jisas manö ud arep bî rîmnap abe, Bî Kub nîmam hain nîpe gau abe, Pida abe, pör nîbi kale gau halö dam, Jisas manö aij hag ñî ajmîdal. ⁶ Aka Banabas hol mîḡḡön nöp mani wög gul nan ñîḡnabul?

* **8:13:** Ro 14:21 * **9:1:** Ap 22:17-18; 26:16; 1Ko 15:8-9 * **9:2:** 2Ko 3:2-3 * **9:4:** Luk 10:8

⁷ Bî ami gau wög gîpal rö, nan kale ke ułhai niŋagpal. Kalîp nan ñîlô ñîŋbal. Bî wain wög gî yîmbal gau, yîmbal rö, wain magö rîmnap ral dapöm ñîŋbal. Bî kaj sipsip mukpal gau, mukpal rö, ci rîmnap udöm ñîŋbal. ⁸ Manö hagabin anîbu niŋbe, niŋbi bî gau gasî niŋbal rö nöp hagab a gînabim rö löp. Pen lo manö adö anîbu nöp hagab me. ⁹ God Manö u, Mosîs adîŋ ap kalî kliñ riköm haga,

“Kale kaj kau gau paŋîd dapim,
wid hon abhib jaklö,

magö u ke löm, cög u ke löm gaŋ a gîmim
dap lîbe wög gîlô niŋöl gî,

maj miŋan kale u nagî lî rîbîk gagmim.

Wög gînaböl rö rîmnap ñîŋnaböl,” a ga.

Pen God niŋpe kaj kau gau gasî niŋöm manö anîbu hagaga. * ¹⁰ Hanîp niŋbi bî gasî niŋöm haga. Niŋbi bî wög klô yabîŋ göm wög yîmbal gau, niŋbi bî wög klô göm nan ral daubal gau, wög gîpal rö kalîp rîmnap ñîlô ñîŋöl gî, aij a gö niŋöl gî wög göl a ga.

* ¹¹ God manö hagöp nan aij u miđmagö aŋ kalöp daŋ yîmbun u rö, kale pen nan miŋnöp naböŋ îŋ i miđöp rîmnap hanîp ral dap ñînabim u aij. *

¹² Pen bî rîmnap kalöp manö aij u hag ñîlô, mani nan gau ñîbim rö, Banabas hol bî miŋhau kalöp pör hag ñîmiđul u, halîp bî ñagnabim akan

Pen kalöp hag niŋblop, mani nan gau udblop, pen niŋbi bî rîmnap niŋöm hagblap, “Mani nan a gî asîb göl gî ajabil u, pen piral lîmil, ‘Krais manö aij u hag ñî ajabul,’ a gîpil,” a gîblap. Anîg rö

* **9:9:** Dud 25:4; 1Di 5:18 * **9:10:** 2Di 2:6 * **9:11:** Ro 15:27

anɪbu nɪŋul, Kraiss manö aij u nɪŋagnaböl rö löp, a gul, mani nan kale gau udagul. Mani hol ke wög gul, nan rau ñɪŋöl gul, Kraiss manö aij u hag ñɪ ajpul. *

¹³ Pen kale nɪŋbim: bɪ God sabe gep ram raul mɪgan wög gɪpal gau, nan God nɪp dap ñɪbal gau rɪmnap udöm ñɪŋbal. Bɪ God wög göl gɪ, yaur wal bɪd adö pak sabe gɪpal gau rɪmnap udöm ñɪŋbal.

* ¹⁴ Anɪb unbö rö nöp, Bɪ Kub hagö, manö aij nɪpe hag ñɪnaböl nɪbi bɪ gau, kalɪp pen nan kale Bɪ Kub nɪp ñeb rɪmnap ñeinaböl, dam nan ñɪŋeb nan kale gau rauöm, mɪd aij göl gɪ wög anɪbu geinaböl. *

¹⁵ Pen kalöp Kraiss manö aij u hag ñɪ ajnö uɔpim rö, mani nan ñɪŋeb kale rɪmnap udagpin u yɪp aij yabɪl göp. Mɪñi köp kalɪ klɪñ rɪkabin i, nan kale rɪmnap uɔnam a gem hagagabin. Wasö yabɪl! Mani yad ke wög gem, nan rau ñɪŋnabin; wasö umnabin. Yad nan kale rɪmnap udagnabin.

¹⁶ Pen manö hag ñɪ ajmɪdin anɪbu, gasɪ yad ke hag ñɪ ajagmɪdin. Wög Bɪ Kub nɪp gɪmɪdin anɪbu, nɪpe ke gɪmön a ga rö nöp gɪmɪdin; gasɪ yad ke nɪŋem gagmɪdin. Anɪb u, yad Jisas manö aij u arö gɪnam rö lagöp; hag ñöl gɪ nöp mɪdeinabin.

* ¹⁷ Gasɪ yad ke nɪŋem Jisas manö aij u hag ñɪbnep, yad nan aij rɪmnap uɔbnep. Pen gasɪ yad ke wasö, Bɪ Kub hagö, manö aij nɪpe hag ñabin u rö, yad yɪharɪŋ wög yɪp hag la u gabin.

¹⁸ Anɪb u, yad nan aij udagem, kalöp yɪharɪŋ hag

* **9:12:** Ap 20:34; 2Ko 11:9 * **9:13:** Dud 18:1-3 * **9:14:** Mad 10:10; Luk 10:7; Gal 6:6 * **9:16:** Jer 20:9

ñim+din u, yad nan nihön nihön pen udnam? Pen udm+din u, mani nan rimnap udagem, Jisas manö aij u hag ñinö, n+bi b+ gau kale nan rimnap ñagöm, y+har+ñ manö aij an+bu n+ñöm, Jisas n+ñ n+ñ udnaböl, a g+ gas+ u nöp n+ñm+din; pen yad udm+din me u. ¹⁹ Yad, b+ rau dap l+lö, nag+ wög g+pal rö b+ ap m+dagpin u pen n+bi b+ iru nöp God lau adö m+deilan a gem, n+bi b+ ram m+nöñ ke ke gau m+dpal magöñhalö kal+p nag+ wög gep b+ ap rö m+dpin. ²⁰ Juda kai m+dpal an u amem, Kraiss manö aij u hag ñinö n+ñ udlan a gem, kale g+m+dal adö u nöp g+m+din. Yad lo Mos+s kal+ k+ñ r+köm haga an+bu n+ñem hain gagabin u pen Mos+s kal+ k+ñ r+ka lo an+bu hain g+pal n+bi b+ gau m+dpal an u amem, Kraiss manö aij u hag ñinö n+ñ udlan a gem, yad lo manö an+bu u rö nöp hain g+m+din. * ²¹ Pen n+bi b+ lo manö u n+ñagpal an u amem, Kraiss manö aij u hag ñinö n+ñ udlan a gem, n+bi b+ lo manö n+ñagpal gau g+pal rö g+m+din. Pen an+g gem, ha+wa+ö göl g+ God lo manö u arö gagpin; Kraiss lo manö u hain g+m+din. ²² N+bi b+ Kraiss n+ñ ud p+döñ gagal an u amem, Kraiss manö u hag ñinö n+ñ udlan a gem, manö kal manö k+ö wasö, manö hain nöp hag ñim+din. An+b u, n+bi b+ ke ke m+dpal rö, rimnap Kraiss n+ñ n+ñ udlö, kal+p ud kam+ñ yun+m a gem, kal+p aip m+dem, kale g+m+dal rö nöp g+m+din. * ²³ G+m+din an+bu, Kraiss manö aij u hag ñ+ aij g+nö, n+bi b+ n+ñ n+ñ udlö, n+pe kale aip yad aip ud kam+ñ yunab, a gem, an+g g+m+din.

* 9:20: Ap 21:20-26 * 9:22: 2Ko 11:29

Ktö yabıt gino areinab me, mid aij yabıt ginabun

²⁴ Kale niņbim: niĭbi bi resis gıpal gau iru nöp resis gıpal, pen bi añi ap nöd amjaknab u nöp nan aij udnab. Anıb unbö rö, kale u rö nöp ktö gimim, adan dip am aij gimim, nan aij udnabim. ²⁵ Niĭbi bi resis göm, nöd amjakun a göm gası u niņbal gau, ası ması gı aij göm, pör ktö göm eksais gı dam dam, hainö resis ginaböl. Usajıl bad pör midep wasö u, nan pro nöp udun a göm, anıg gıpal. Pen hon usajıl bad pör midep udun a gun, anıg gıpun. * ²⁶ Anıb u me, yad resis gimıdin u, ke gau niņagpin; adan arıg gıpin miĭgan u nöp niņem, dip nöp gem armıdin. Pen bi yiħariņ ħalı niĭm pen pen pakpal gau, ħatöwätö pakagpal, niņ aij göm pakpal rö u gıpin. ²⁷ Pen yad ħañ romanı gası riĭmid yad ke ktö kal gem eksais gı aij gimıdin. Anıg gem, niĭbi bi gau kalıp Jisas manö aij u ħag niĭnö, Jisas niņ udöm nan aij udlö, yad u rö nöp abe nan aij udnam, a gem, anıg giĭnö armıdöp. *

10

Apıs bac bi gau gıla u ħauł gagun

¹ Pen añ mam bi. Apıs bac iħarı hon gau aiud u ħauł gagmim. God kumi bad rö löm, kalıp rarö rauöm abad midö, magöñħalö kamıņ arla. Kale niĭg solwara Atı a gal aula u, God niĭpe gö, niĭg anıbu ħıı gı lap lap arö, magöñħalö böņ lai kamıņ aula. * ² Kale magöñħalö Mosıs aip jıĭm niĭl midöm, kumi bad au abe, niĭg solwara au abe,

* **9:25:** Plp 3:14; 2Di 4:7-8; 2:4-5

* **9:27:** Ro 8:13; 13:14

* **10:1:** Eks 13:21-22; 14:22-29

ñig pakla. ³ Nibi bi anib gau magöñhalö, God ñim+döp nan u ñinmidal. * ⁴ Nibi bi anib gau magöñhalö, God ñig ñim+döp u ñinmidal. God kabö ap ña, kalöp aip areia ninjom ñig anibu kabö an au nibö auö ñinmidal. Kabö anibu me Kraiss nöp. * ⁵ Pen God nipe nibi bi anib gau ñinñi laga. Nipe kal juöm kalip al pak lö, wip mlö iru nöp ram minöñ kabö nöp an gau hij gi lug ara. *

⁶ Pen apis bac itan bi gau anig ga u, God hanip nibi bi hainö yag daula gau, bi nöd nibö pör midmagö gasi rimid kale nan si nan naj gau ninjeila rö gagöl a göm ga. * ⁷ Apis bac itan bi gau rimnap nan piral gau sabe gi midmidal; kale u rö anig gagmim. God Manö u, Mosis adin ap kalif kün rika manö anibu hadö ninbim: “Asiköm nan ninjol gi, ñig ninjol gi, urak kugom ral halpi nöm gilö aröp,” a gila. *

⁸ Pen rimnap nibi si bi si göl gi midmidal; u rö hon anig gagun. Nibi bi anib gau anig göl gö gilö arö ninjol gi, ñin añi ap dwedi dri dausan (23,000) nibi bi um hakla. * ⁹ Kale rimnap Bi Kub nip aleb aleb ñimidal; hon unbö rö gagun. Nibi bi anib gau anig geila u, God nipe gö re hauat gau kalip haua hadö umla. * ¹⁰ Kale rimnap God nip hag jumidal; kale u rö anig gagmim. Nibi bi anib gau anig geila u, God ejol nibi bi al pak lep u yuö apöm kalip al pak la umla. * ¹¹ Pen God nipe apis bac itan bi gau anig ga u, nibi bi rimnap

* **10:3:** Eks 16:35 * **10:4:** Eks 17:6; Nab 20:11 * **10:5:**
 Nab 14:29-30 * **10:6:** 1Ko 10:11; Nab 11:4,34 * **10:7:** Eks
 32:6 * **10:8:** Nab 25:1-9 * **10:9:** Nab 21:5-6 * **10:10:** Nab
 16:41-49

gau niŋöm, gasi niŋ aij göm, aniŋ unbö rö gagöl a göm ga. Pen ga aniŋbu, God Manö u kalı kliñ riköm hagla u, God hanıŋ niŋi bi hainö yag daula gau, Kraiŋ kauyaŋ ado gi aunab a gun abad miŋpun niŋi i, gasi niŋ aij göm, aŋis bac itaŋ bi gau gi naiŋ gıla rö gagöl a göm, bi manö hagep niŋe gau kalıŋ gasi niŋö, God Manö adıŋ ap kalı kliñ rikla. Hon God Manö adıŋ aniŋbu amgö li niŋun hadö niŋbun. ¹² Pen niŋi bi ke niŋ aij giŋpun a giŋpim gau, ap lug pakun rö löp, a giŋmim, niŋ aij giŋmim. ¹³ Nan si nan naiŋ gun a gun gasi adö ke ke auöp u kalöp nöŋ gagöp; niŋi bi gau iru nöŋ kalıŋ u rö nöŋ aniŋ göp. Pen God niŋe nan niŋhön niŋhön hagnab u, hagnab rö nöŋ giŋnab. Aniŋb u, kalöp abad miŋd aij gö, Seden aŋöm, nan si nan naiŋ göl a göm, kalöp gasi naiŋ riŋmnab niŋinab u, God niŋe gö, rapıŋ giŋniŋm rö lagnab. Seden kalöp gasi naiŋ riŋmnab niŋinab u, God niŋe adan ap yameinab, adan aniŋbu arnabim ap lug pakagnabim.

Bred magö adıŋ aŋi niŋmiŋdun u me, hañ romaŋ aŋi nöŋ miŋdpun

¹⁴ Aniŋb u, niŋi bi niŋeb aij yad gau. Nan piral gau, nan yiŋharıŋ gau, sabe gagmim.

¹⁵ Kale niŋi bi gasi riŋmiŋd halö miŋdpim u me, manö hagnıŋ gabin i, manö niŋö aka giŋmim, kale ke niŋmim. ¹⁶ Hon magum gun, niŋiŋ kap u udun, God niŋp aij a gun niŋmiŋdun u, Kraiŋ hagape niŋe niŋmiŋdun. Pen bred magö ud jö gi niŋmiŋdun u, Kraiŋ hañ romaŋ niŋe niŋmiŋdun. * ¹⁷ Hon niŋi bi iru nöŋ miŋdpun u pen jiŋm niŋöl miŋdun bred

* **10:16:** Mad 26:26-28

magö adiŋ añi ñiŋmɪdun u me, hañ romanŋ añi nöp mɪdpun. *

¹⁸ Pen Juda kai giɓal u niŋbim. Meme sipsip nan gau damöm, pak God niɓ sabe gi ñimɪdal. Pen kale nöd gasi adö añi ap gasi niŋöm, aip jɪm ñöl meme sipsip nan anɪbu pak sabe gi ñimɪdal; hainö niɓi bi anɪb gau aip jɪm ñöl adiŋ riɓnap ñiŋmɪdal. *

¹⁹ Pen yaur wal nan gau god piral niɓ sabe gi ñibal u, god piral anɪbu nan yabiɓ hagagabin; u nan yiɓariŋ. Miɓnörŋ ap, mab ap, kabö gol ap udöm, kaj kau kaj kau pi ana ap gi löm, sabe giɓmɪdal nan piral anɪb gau, nan yabiɓ a gem hagagabin; nan piral anɪb gau yiɓariŋ miɓnörŋ, mab adiŋ, kabö gol adiŋ nöp. * ²⁰ Pen kalöp hagabin: niɓi bi God niɓ niŋaɓpal gau, nan piral anɪb gau sabe gun, yaur wal nan dap pak kabö biɓ adö u lun, a geinaböl u, kale kiɓaki wip haj wip ana kabö adiŋ mab adiŋ yuau nan gau sabe göm pakmɪdal; God niɓ sabe gi pakagmɪdal. Anɪb u niŋem, kale yaur wal nan kiɓaki niɓ sabe gi pak ñibal yaur wal nan gau niɓi bi gau aip jɪm ñöl ñiŋmim, kiɓaki kai aip jɪm ñöl miɓdeinabim a gem, kalöp manö anɪbi hagabin. * ²¹ Krais niɓi bi niɓe aip magum giɓmim, Bi Kub ñig niɓe aip ñiŋmim, ammim kiɓaki ñig niɓe aip ñiŋmim rö lagnab; Bi Kub nan niɓe aip ñiŋmim, ammim kiɓaki nan niɓe aip ñiŋmim rö lagnab. * ²² Anig geinabim, Bi Kub niɓ aɓeb aɓeb ñimim giɓnabim.

* **10:17:** Ro 12:5 * **10:18:** Lep 7:6 * **10:19:** 1Ko 8:4

* **10:20:** Dud 32:17; Rep 9:20 * **10:21:** 2Ko 6:15-16

Kale n̄bi b̄i kl̄ö m̄dagöp, B̄i Kub b̄i kl̄ö yab̄i n̄p an̄ig geinabim u, han̄p pen il̄ön ñagn̄m, a ḡipim akan̄ *

²³ Kale r̄imnap hagpim, “Hon n̄h̄ön n̄h̄ön gun a ḡinabun u, ḡinabun; u man̄ö m̄dagöp,” a ḡipim. Me pen ad̄ö r̄imnap geinabun u, pen han̄p ḡi naj ḡinab. Kale hagpim, “Hon n̄h̄ön n̄h̄ön gun a ḡinabun u, ḡinabun; u man̄ö m̄dagöp,” a ḡipim. Pen ad̄ö r̄imnap geinabun u, n̄bi b̄i Kraiss lau ad̄ö m̄dpal gau kal̄p nan aij ap ḡi ñagnab. * ²⁴ Hon ke m̄d aij ḡinabun a gun ad̄ö u n̄öp n̄ñun gagun; n̄bi b̄i r̄imnap kal̄p gas̄i n̄ñun, kale m̄d aij göl a gun ad̄ö u n̄öp n̄ñun gun. *

²⁵ Kale yaur wal nan pak dam maker laiöl u, k̄jaki wip haj nan gau pak sabe ḡi dap maker libal aka ḡimim, gas̄i iru n̄ñmim, kal̄p hag n̄ñagmim. Hałöwal̄ö rau ññmim. ²⁶ N̄h̄ön ḡin̄ig: God Man̄ö u Depid n̄pe ad̄iñ ap kal̄i kl̄iñ rik̄öm haga, “Ram m̄n̄öñ ił̄ i abe, nan m̄n̄öñ nab̄öñ ił̄ i m̄döp nan gau abe, maḡöñhal̄ö B̄i Kub nan n̄pe m̄döp,” a ga. *

²⁷ Pen n̄bi b̄i Kraiss lau ad̄ö m̄dagpal r̄imnap kal̄öp, “Aube nan ññun,” a gaiöl, ram kal̄p arun a gaibe u, gas̄i iru n̄ñmim aragmim. Am kal̄p aip as̄ikmim, kale yaur wal nan gau dam ad̄iñ kal̄öp ññaböl gau, k̄jaki wip haj nan gau pak sabe ḡi dap ñaböl aka ḡimim, gas̄i iru n̄ñmim, kal̄p hag n̄ñagmim. Nan ññeb kal̄öp ññaböl rö hałöwal̄ö ud ññmim. ²⁸ Pen n̄bi b̄i r̄imnap

* **10:22:** Dud 32:21 * **10:23:** 1Ko 6:12 * **10:24:** Ro 15:1-2

* **10:26:** Sam 24:1

apöm kalöp hagaiöl, “Nan an+bu kijaki wip haj nan gau pak sabe gi dap l+bal,” a gaiöl u, rik ni+mmim, hon ni+no, ni+bi b+ han+p hag ni+jal gau gasi iru ni+naböl, a gi+mim, arö gi+mim. Wasö u, gasi magö kale an dan, u aij u naj hagab gasi magö an+bu, dui gi+nab. * 29 Pen gasi magö kalpe hagagabin; ni+bi b+ rimnap kalöp hag ni+naböl gau, gasi magö kale an dan midöp an+bu naj gi+nab a gem, hagabin.

Pen gasi magö yad ke ni+em, nan ni+hön ni+hön gi+nam a gi+nabin u, gi+nabin; ni+bi b+ ke gasi magö kale ni+em, an+g gagnam, a gagnabin. 30 Nan ni+neb an+b gau, God ni+p aij a gem ni+nabin u, ni+hön gi+ng ni+bi b+ rimnap yip manö hag gi+naböl? * 31 An+b u, nan ni+nig gi+nabim aka ni+g ni+nig gi+nabim aka nan ni+hön ni+hön gi+ng gi+nabim, God hib ni+pe adö arnim a gi+mim gasi u nöp ni+mmim gi+mim. * 32 Pen Juda ni+bi b+ gau aka Grik ni+bi b+ gau aka Krai lau adö midpal ni+bi b+ gau ni+nlö, aij gagnim adö u gagemim. * 33 Yad gi+m+din adö u, yip ke aij gi+nim adö u gagem+din; ni+bi b+ gau iru yab+l nöp Jisas manö aij u ni+udlö, kal+p ud kam+n yunim, a gem, adö u nöp gi+m+din.
*

11

1 An+b u, yad Krai göp adö u ni+em gi+pin rö, kale u rö nöp yad gi+pin adö u nöp ni+mmim gi+mim.
*

* 10:28: 1Ko 8:7 * 10:30: 1Di 4:4 * 10:31: Kol 3:17
* 10:32: Ro 14:13 * 10:33: 1Ko 9:20-22 * 11:1: 1Ko 4:16

Nibi bi God nip sabe ginig magum geinabol u, kale nthon ro midol

²Yad nan nihon nihon gimidin u ninj dammim, Jisas manö aij u dapem kalöp hag ñinö u, ninj dammim, ninjol gi nöp midmim gipim u, kalöp nibi bi aij yabit a gabin. ³Pen mñi hagnig gabin i, ninjimim. Bi gau nab+c kale Krais; nibi gau nab+c kale nugmul bi; Krais nab+c nipe God. * ⁴Pen bi gau nab+c kale paü göm, God nip sabe göl gi, aka nibi bi gau kalip God Manö hag ñöl gi geinabol u, nab+c kale dap lugnabol. ⁵Pen nibi gau nab+c kale u waiö midö ninjol gi, God nip sabe göl gi, aka nibi bi gau kalip God Manö hag ñöl gi geinabol u, nab+c kale dap lugnabol. Nibi ap anig geinab u, nibi nan naj ginab nable gan a göm umagö böj nöp riklö nable ginab u, u rö nöp linab. ⁶Pen nibi ap umagö paü gagnab u, umagö nipe u rik sösöl lep; wasö u rik yuö lep. Pen anig göl nable göp a gainim u, umagö nipe paü ginim. ⁷Bi gau, God kalip nipe ke rö gi lö midpal u rö, nab+c kale u paü gagöl. Pen nibi gau, God kalip bi rö gi lö midpal. * ⁸God nibi rüglöm kid u udöm, bi gi laga; bi rüglöm kid u udöm, nibi gi la. * ⁹Pen nibi ke halö midöp u naj göp a göm, nugmul nip gi laga; bi ke halö midöp u naj göp a göm, nbin nip gi la. ¹⁰Adö anibu, nibi nab+c paü göl gi mideinab. Anig ginab u, nibi bi ninjom, nibi anibu manö ninjab, a ginabol. Anig ginab u, ejol gau ninjö nable gagnab.

¹¹Pen ninj aij gimim. Bi Kub amgö ilö u, nibi ke

* **11:3:** Jen 3:16; Ep 5:23
2:18-23

* **11:7:** Jen 1:26-27

* **11:8:** Jen

halö m+dagöp; b+ ke halö m+dagöp. God n+pe n+bi abe b+ abe m+höngöl g+ la.

¹² God b+ r+glöm k+id u udöm, n+bi g+ la u pen m+ñi n+bi gau ñ+ yag daulö n+ñöl g+, majö g+ kub göm, b+ l+ naböl. Pen magöñhalö God n+pe i+ añ+ an+bu nöp m+ döp. ¹³ Pen n+bi gau nab+c kale waiö m+ dö n+ñöl g+, God n+p sabe g+ naböl u, aij g+ nab aka, kale ke n+ñim. ¹⁴ God n+pe aige göm b+ g+ löm, n+bi g+ löm, g+ la u n+ñmim r+ik n+ñnabim u, b+ gau umagö m+lö m+deinab u naj g+ nab, ¹⁵ pen n+bi gau umagö m+lö m+deinab u aij g+ nab u, a g+mim n+ñnabim. Umagö m+lö nab+c pa+u ga+ a göm, God umagö m+lö n+bi gau ña. ¹⁶ Pen n+bi b+ r+imnap manö hagabin adö an+bi n+ñöm, manö m+dain+m u, yad manö an+bi nöp hagn+g gabin. Yad pör an+g unbö rö nöp g+pin. N+bi b+ Krai+ lau adö m+dpal ram m+nöñ gau magöñhalö an+g unbö rö nöp g+pal. Adö ap ke gagpal.

¹⁷ Pen manö kub kalöp hagn+g gabin i, kalöp manö aij r+imnap hagnam rö lagöp. N+hön g+n+g: kale Krai+ lau adö m+dpim n+bi b+ gau aip magum g+m+dim u, añ mam kale gau gas+ n+ñmim, g+ aij gagm+dim. ¹⁸ Pen n+bi b+ r+imnap y+p hagla n+ñnö, kale Krai+ lau adö m+dpim n+bi b+ ammim magum g+m+dim ñ+n u, kale as+ik ke ke l+m+dim. An+g hagpal u, kale r+imnap an+g g+m+dim a gem n+ñbin. * ¹⁹ Pen gas+ adö ke ke n+ñmim g+pe arab an+bu, n+bi b+ gau Krai+ n+ñ ud p+döñ g+pal, pen n+bi b+ gau Krai+ n+ñ ud p+döñ gagpal, a gun, waiö n+ñnabun. ²⁰ Krai+ n+bi b+ n+pe aip magum g+mim nan ñ+n+m+dim an+bu, B+ Kub ñ+g nan j+m ñöl

* **11:18:** 1Ko 1:10-12

ñiŋmim a ga rö ñiŋagmɪdim; piral adö u gɪmɪdim.
²¹ Kale nan ñiŋŋig aumɪdim u, kale nöd apim añ mam auagnaböl gau gasɪ niŋmim abadagmɪdim. Nöd auaiöl u, ñig wain nan gau iru nöp abönamö ñiŋöm ñiŋ hakmɪdal. Anig göl, niŋi bi rɪmnap hainö aulö kɪyö limɪdöp; niŋi bi rɪmnap nöd apöm ñig wain iru ñiŋlö hauɫ almɪdöp. ²² Pen ram kale mɪdagö, magum gep ram u ammim, nan ñiŋöl gɪ, ñig ñiŋöl gɪ gɪpim akan Aka, kale God niŋi bi niŋe mɪdpim u, nan yiŋharŋ rö löp akan Kale anig gɪmim, niŋi bi nan mɪdagöp gau hag jumɪdim. Anig gɪmɪdim u, kalöp niŋhön hagnam? Kalöp niŋi bi aij a gɪnam? Wasö yabi! Kalöp anig hagagnabin.

²³ Bi Kub yɪp manö hag ña u, yad kalöp hag ñinö: Bi Kub Jisas, bi niŋp kain ga ñin u, ram duga magö u, bred magö ap uda. ²⁴ Bred magö ap udöm, God niŋp aij a göm, adɪŋ adɪŋ ud jö göm adɪŋ bi niŋe gau kalɪp ñöl gɪ haga, “Hañ roman yad kalöp ñabin i. Anig gɪmim, yɪp gasɪ niŋöl gɪ mɪdaimim,” a ga. ²⁵ Pen nan ñiŋ hakeila, ñig wain kap u u rö nöp ud God niŋp aij a göm, kalɪp ñöl gɪ haga, “Ñig wain kap anɪbi, yad umem hagape yad lugö, niŋi bi gau God aip jim ñöl rö linab, a gem, kalöp ñabin me u. Ñig wain kap anɪbi hainö ñiŋmim, anig unbö rö nöp gɪmim, yɪp gasɪ niŋöl gɪ mɪdaimim,” a ga. * ²⁶ Anɪb u, Jisas ado gɪ auagöp ñin i, bred magö u abe ñig wain kap u abe ñiŋöl gɪ nöp mɪdeinabim u, Jisas hanɪp a göm uma manö aij anɪb u, niŋi bi gau kalɪp waiö hagnabim. Anig gɪmim, pör ñiŋ mɪdpe mɪdpe,

* **11:25:** Eks 24:6-8; Hib 8:8-13

nipe ado gi aunab arö ginabim.

²⁷ Pen nibi bi rimnap gasi aij niñöm wasö, Bi Kub bred adiñ ñig wain kap hałowalö ud ñiñeinaböl u, Bi kub hanip a göm umöb hañ roman hagape nipe u, nan yihar+iñ rö lö, anig ginaböl. God niñö, kale Krais hañ roman hagape nipe u nan si nan naj ginaböl; manö kub niñnaböl. * ²⁸ Anib u, aigeg rö midpim u, nöd hibur gasi midmagö an kale dan ke niñmim asik aij gimim, hainö bred wain u ud niñmim.

²⁹ Niñön ginig: nibi bi an bred ñig wain u Jisas hañ roman nipe u a gi gasi niñöm wasö, hałowalö bred wain a göm ud ñiñeinaböl gau, nan si nan naj göm manö kub niñnaböl. ³⁰ Adö anibu nöp, nibi bi kale rimnap masös göm, nan göm göp; rimnap böñ nöp umbal. ³¹ Anib u, aigeg rö midpun u, nöd hibur gasi midmagö an hon dan ke niñun asik aij gun, hainö bred ñig wain ud ñiñeinabun u, nan si nan naj gun manö kub niñagnabun. ³² Pen hon nan si nan naj geinabun u, nibi bi nipe midpun rö, Bi Kub hanip rimid uknab. Rimid ukö me, gasi niñun, nibi bi minöñ naböñ i i hałowalö nan si nan naj gipal gau aip mab ke inab ka mig an yan aragnabun. * ³³ Anib u, añ mam bi yad, kale nan niñniñg aunabim u, kale nöd apim añ mam auagnaböl gau gasi niñmim abadmim, jim ñöl niñmim. ³⁴ Pen kalöp rimnap kiyo linab u, ram kale gau nan niñmim aumim. Wasö u, hałowalö ginabim u, manö kub udnabim.

* **11:27:** Hib 10:29 * **11:32:** Hib 12:5-6

Manö adıŋ rımnap, hainö mıdpim u amem, hag ñı aij gınabin.

12

God Ana nan aij ñab

¹ Pen añ mam bı. God Ana nıpe nan aij hanıp añı añı ke ke ñöb u, mıñı manö anıbu kalöp hag ñı aij gınıg gabin. ² Kale nıŋbim: nöd Krais nıp nıŋ udagmim mıdmıdim ñın u, mınöŋ, mab adıŋ, kabö gol, nan gau ud gı lıbal nan gası mıdagöp anıb gau, gası kalöp tıp gö, nan pıral anıb gau sabe göl gı mıdmıdim. * ³ Anıb u, yad kalöp hagabin, God Ana nıbi bı kalıp aip anı danı mıdeınab u, Jısas nıp manö naij hagöm hag juep rö lagnab. Pen nıbi bı anı, Jısas Bı Kub yad a gınab u, Ana Uı nıp aip anı danı mıdö nıŋöl gı anıg hagnab. *

⁴ God Ana nıpe nan aij aij añı añı ke ke ñab u pen Ana nan aij ñab anıbu nıpe Ana añı yabıt mıdöp. * ⁵ Wög adö añı añı ke ke gıpun u pen Bı Kub nıp wög gıpun u nıpe Bı Kub añı yabıt mıdöp. ⁶ Nan aij ke ke udun wög adö añı añı ke ke gıpun u pen God añı yabıt u nıpe ke gö, hon añı añı wög adö ke ke gıno arab.

⁷ God Ana hanıp nan aij ke ke ñö, wög adö ke ke gıpun anıbu, Krais lau adö mıdpal nıbi bı gau ud aij gun gı aij gıno, nıbi bı nıpe magöŋhalö mıd aij gılanı a göm göp. ⁸ God Ana nıpe hanıp nıbi bı rımnap gası aij ñö, gası nıŋ aij gun Krais manö aij u nıbi bı gau hag ñıbun. Pen Ana añı

* **12:2:** Hab 2:18-19 * **12:3:** 1Jn 4:2-3 * **12:4:** Ro 12:6

anibu nipe hanip nibi bi rimnap gasi aij ñö, Krais manö aij u il u gasi niñ kid hiikun nibi bi gau hag ñi aij gipun. ⁹ Ana aña anibu hanip rimnap gasi aij ñö, Krais nip niñ ud pidöñ yabił gipun; Ana aña anibu hanip rimnap gasi aij ñö, nibi bi rimnap nan göp gau gino kamij löp. ¹⁰ Ana hanip rimnap nan gagep rö gilaj a göm pidöñ u ñöb. Ana hanip rimnap gasi aij ñö, God manö nipe ke hagab manö anibu niñun nibi bi gau waiö hag ñibun. Ana hanip rimnap gasi aij ñö, God Ana aka ana ke nibö ap kalip abanj alö hagaböl u niñbun. Ana hanip rimnap gasi aij ñö, manö yabił ke ke gau nibö nöd niñagmidun yinid magö anibu nöp niñun hagnun. Ana hanip rimnap gasi aij ñö, manö yabił ke ke haglö niñun, ado gun nibi bi gau kalip hag ñibun.

¹¹ Pen God Ana aña yabił midöp u, gasi nipe ke niñöb rö, hanip nibi bi aña aña nan aij ke ke ñö niñöl gi, wög adö ke ke gino arab. *

Krais hañ roman nipe aña nöp midpun

¹² Hañ roman hon aña yabił midöp u pen adin adin ke ke iru nöp midöp. Adin adin ke ke anib gau magöñhalö aip jim ñöl hañ roman aña nöp midöp. Krais abe anig unbö rö midöp. * ¹³ Anig unbö rö nöp, hon Juda nibi bi gau abe, Juda nibi bi wasö gau abe, nibi bi nibi bi rimnap kalip nagi wög gipal gau abe, nibi bi gasi kale ke niñöm gipal gau abe, God Ana aña anibu nöp hanip magöñhalö pak ñö, Krais hañ roman nipe aña nöp

* **12:11:** 1Ko 7:7 * **12:12:** 1Ko 10:17

mıdpuᅇ. God nıpe Ana aᅇı anıbu nöp hanıᅇ ñöb mıdmagö aᅇ hon daᅇ mıdöp. *

¹⁴ Haᅇ romanᅇ hon aᅇı yaᅇıᅇ mıdöp u pen adıᅇ adıᅇ ke ke iru nöp mıdöp. ¹⁵ Ma kıd u, ᅇın kıd u nıᅇöm, yaᅇ ᅇın kıd mıdbnep u aij, pen ma kıd mıdpın u rö, haᅇ romanᅇ adıᅇ ap mıdagpın, a geınab u, hon ma kıd anıbu haᅇ romanᅇ adıᅇ ap mıdagöp, a gun hagagnabun. ¹⁶ Rıııd u, u rö nöp, amgö u nıᅇöm, yaᅇ amgö mıdbnep u aij, pen rıııd mıdpın u rö, haᅇ romanᅇ adıᅇ ap mıdagpın, a geınab u, hon rıııd anıbu haᅇ romanᅇ adıᅇ ap mıdagöp, a gun hagagnabun. ¹⁷ Pen hanıᅇ gı la ᅇın u, amgö gau magöᅇhalö gaıböᅇ u, aıge gun manö haglö rıııd pak nıᅇbnop? Pen rıııd magöᅇhalö nöp gaıböᅇ u, aıge gun haᅇıᅇ nıᅇbnop? ¹⁸ Pen God gası nıpe ke nıᅇöm, haᅇ romanᅇ adıᅇ adıᅇ ke ke magöᅇhalö gı lı aij ga. ¹⁹ Adıᅇ adıᅇ ke ke mıdagböᅇ u, haᅇ romanᅇ u rö nöp mıdagböᅇ. ²⁰ Anıᅇ u me, adıᅇ adıᅇ ke ke iru nöp mıdöp pen magöᅇhalö aıᅇ jıᅇ ᅇöl haᅇ romanᅇ aᅇı nöp mıdöp.

²¹ Pen amgö u, ᅇın kıd u nıᅇ, “Nıᅇön gıııg yaᅇ aıᅇ mıdpan? Wög ne ap mıdagöp,” a göᅇ, asık am ke nöp mıdöm, mıd aij gagnab. Nabııı cög magö u, u rö nöp, ma kıd u nıᅇ, “Nıᅇön gıııg yaᅇ aıᅇ mıdpan? Wög ne ap mıdagöp,” a göᅇ, asık am ke nöp mıdöm, mıd aij gagnab. ²² Pen haᅇ romanᅇ adıᅇ rııınap kłö mıdagöp, a gun gau, wög kale abe mıdöp. Asık ke ke lö, haᅇ romanᅇ mıd aij gıııᅇ rö lagöp. ²³ Pen adıᅇ anıbu adıᅇ yıᅇharıᅇ a gıᅇpun adıᅇ gau, gası nıᅇ aij gun, waᅇıᅇ rıᅇ adık gı aij gıᅇpun. Pen adıᅇ anıbu adıᅇ nıᅇageᅇ a gıᅇpun

* **12:13:** Gal 3:28

adiŋ gau, gasi niŋ aij gun, waiŋ riŋ adik gi aij gun. ²⁴ Pen adiŋ anibu adiŋ aij a giŋpun adiŋ gau, gasi niŋ aij gun, ke gagpun. Pen God niŋe ke hañ romanŋ adiŋ adiŋ gau udöm, adiŋ anibu adiŋ yiŋharŋ a giŋpun adiŋ gau, ud aij yabiŋ göm, adiŋ magöŋhalö gi j+m ñö, hañ romanŋ aŋi nöp miðöp. ²⁵ Anib u, hañ romanŋ aŋi nöp miðöm, asiŋ ke ke lagöm, niŋi bi niŋe riŋnap aip adip adip rö miðöm, pen pen miðmagö lö. ²⁶ Pen adiŋ ap marö gainim, adiŋ riŋnap magöŋhalö abe marö giŋab; pen adiŋ ap niŋ hib haglö adö arainim u, adiŋ riŋnap magöŋhalö abe miñ miñ giŋaböl.

²⁷ Pen kale magöŋhalö Krais hañ romanŋ niŋe miðpim. Hañ romanŋ niŋe u gö kale aŋi aŋi adiŋ adiŋ miðpim. * ²⁸ Niŋi bi iŋ niŋe miðpun aŋ u, niŋe hanip hag löp rö wög ke ke giŋpun. Nöd u, riŋnap Jisas manö ud arep bi gau miðpun; yiŋwö aŋ niŋö u, Jisas manö aij u hag ñeb bi gau miðpun; yiŋwö niŋaŋ niŋö u, Jisas manö aij u niŋi bi niŋi pai kalip hag ñeb niŋi bi gau miðpun; pen hon riŋnap nan gagep rö gau giŋpun; riŋnap niŋi bi nan göp gau kalip giŋno kamŋ löp; riŋnap niŋi bi mög niŋun ud aij giŋpun; riŋnap niŋi bi gau kalip abad miðno niŋöl gi, mið aij giŋpal; riŋnap manö yabiŋ ke ke gau hagpun. * ²⁹ Pen hon magöŋhalö Jisas manö ud arep bi miðagpun. Hon magöŋhalö Jisas manö aij u hag ñeb bi miðagpun. Hon magöŋhalö Jisas manö aij u niŋi bi niŋi pai kalip hag ñeb niŋi bi gau miðagpun. Hon magöŋhalö nan gagep rö gau gagpun. ³⁰ Hon magöŋhalö niŋi bi nan göp gau kalip giŋno kamŋ

* **12:27:** Ro 12:5 * **12:28:** Ep 4:11-12

lagöp. Hon magöñhalö manö yabił rımnap ke ke hagagpun. Hon magöñhalö manö yabił ke ke haglö niñun, ado gun niñi bi gau kalip hag ñagpun. ³¹ God Ana nan aij ñab anıb gau, gası rımıd mıdmagö an kale dan gası niñmim, nan aij aij ñab anıb gau udnabun a gımim gası u niñmim.

Pen uri yad kalöp adan aij yabił u hagnıg gabin.

*

13

Nıbi bi ke niñbö gau kalip mıdmagö lınabun u, u nan kub yabił

¹ Manö yabił ke ke hagnabun aka ejol manö haggal rö hagnabun u pen niñi bi rımnap kalip mıdmagö lagnabun u, manö hon niñlö belo paklö paklö hagab u rö lınab.

² God manö niñpe ke hagab manö anıbu niñun, niñi bi gau waiö hag ñınabun u pen niñi bi rımnap kalip mıdmagö lagnabun u, hon niñi bi yiñharıñ rö lınabun. Gası niñ kıd hiıkun, Krais manö aij u niñ aij gınabun u pen niñi bi rımnap kalip mıdmagö lagnabun u, hon niñi bi yiñharıñ rö lınabun. Krais manö aij u manö ił u gası niñ kıd hiıknabun u pen niñi bi rımnap kalip mıdmagö lagnabun u, hon niñi bi yiñharıñ rö lınabun. Hon niñi bi rımnap kalip mıdmagö lagun, Krais niñ niñ ud pıdöñ yabił gun, ilö magö rımnap hagno ke gau arnab u pen hon niñi bi rımnap kalip mıdmagö lagnabun u, hon niñi bi yiñharıñ rö lınabun. * ³ Pen nan hon magöñhalö mıdöp rö, niñme lun niñi bi nan mıdagöp gau

* **12:31:** 1Ko 14:1 * **13:2:** Mad 17:20

kalip ñinabun aka God wög u gino niñöl gi, nibi bi rimnap hanip niñlö, mulu lugö, hanip mab inab an u ud yulö umnabun u, God nip aij ginab a ginabun u pen midmagö lagnabun u, nan yiharin rö linab.

⁴ Hon midmagö leinabun u, kalip manö hain hain hagnun, ud aij gun, gi aij ginabun. Hon midmagö leinabun u, nan aij kale gau hon rö lagöp, a gun gasi u niñagnabun. Hon midmagö leinabun u, hib hon ke hagno adö aragnab. Hon midmagö leinabun u, hon nöp nibi bi kub nibi bi gau nibi bi pro, a gun gasi u niñagnabun.

⁵ Hon midmagö leinabun u, nibi bi kalip manö naj hagnun, halöwalö gagnabun. Hon midmagö leinabun u, pör nan nihön nihön hane ke aij ginim adö u gasi niñun gagnabun. Hon midmagö leinabun u, yinid kal juun manö pen pen hagnabun. Hon midmagö leinabun u, nibi bi rimnap hanip gi naj ginaböl u, manö anibu gasi niñöl gi midagnabun.

⁶ Hon midmagö leinabun u, nagi naj adö anibu niñun ñinñi lagnabun; nan nihön niñö nöp midöp u nöp niñun miñ miñ ginabun. * ⁷ Hon midmagö leinabun u, marö nihön nihön rimnap hanip aunim, gasi halö mideinabun. Hon midmagö leinabun u, pör Bi Kub nip niñ ud pidön göl gi nöp mideinabun. Hon midmagö leinabun u, pör Bi Kub nip niñ udöl gun gasi halö mideinabun. Hon midmagö leinabun u, pör klö gun Bi Kub hagnöp rö göl gi mideinabun. *

* 13:6: Ro 12:9 * 13:7: 1Pi 4:8

⁸ Hon mɨdmagö leinabun u, rol ruö pör pör nöp anig gi damun, am Bi Kub aip kumi kabö adö laŋ au mɨdeinabun ñin u, mɨdmagö löl gi nöp mɨdeinabun. God Ana hanɨp nan aij ñö, God manö nɨpe ke hagab manö anɨbu nɨŋun, nɨbi bi gau waiö hag ñɨbun u, hainö anig gagnabun. God Ana hanɨp nan aij ñö, manö yabiɨ ke ke aka ejol manö hagnal rö hagnun u, hainö anig gagnabun. God Ana hanɨp nan aij ñö, Krai manö aij u manö iɨ u nɨŋ kiɨ hiɨkpun u, hainö anig gagnabun. ⁹ Nɨhön gi nɨg: God Ana hanɨp nan aij ñö, Krai manö aij u manö iɨ u nɨŋ kiɨ hiɨkpun a gi gasɨ nɨŋbun u pen uri rɨmnap nöp nɨŋbun. God Ana hanɨp nan aij ñö, God manö nɨpe ke hagab manö anɨbu nɨŋun nɨbi bi gau waiö hag ñɨbun a gi gasɨ nɨŋbun u pen God Manö nɨpe rɨmnap nöp nɨŋun, nɨbi bi gau hag ñɨbun. ¹⁰ Pen Krai Bi aij unbö ke aunab u, hon nan gau rɨmnap nöp nɨŋagnabun; hon nɨbi bi magöŋhalö nan gau magöŋhalö waiö nɨŋ haknabun.

¹¹ Ñi painaŋ mɨdmɨdun ñin u, ñi painaŋ gasɨ nɨŋbal rö gasɨ nɨŋun, ñi painaŋ hagnal rö hagnun mɨdmɨdun. Pen hainö majö gun, nɨbi bi kub lun, ñi painaŋ gasɨ nɨŋöm gi pal rö u böŋ nöp arö gi pun.

¹² Uri ñin anɨbi, ñig ana rö ral nɨŋbal rö u nɨŋun, nan gau magöŋhalö nɨŋ aij gagnun. Rɨmnap nɨŋbun; rɨmnap nɨŋagnun. Pen ñin hain anɨbu, nan gau rɨmnap nöp nɨŋagnabun; hon nɨbi bi magöŋhalö nan gau magöŋhalö amgö magö hon ke waiö nɨŋun, nɨŋ haknabun. Uri ñin anɨbi, God nɨpe aigale Bi rö mɨdöp u rɨmnap nɨŋbun,

rımnap niŋagpun. Pen ñin hain anıbu, God hanıp niŋ aij yabıtı göp rö u, niıp u rö nöp niŋ aij yabıtı gınabun.

¹³ Anıb u, manö kub miħau niŋaŋ pör miđöp: Kraıs niıp niŋ udep u; Kraıs niıp gası halö abad miđep u; miđmagö lep u. Pen manö kub yabıtı u me, miđmagö lep u. *

14

God Ana niıbi bı niıpe kalıp nan aij ñab

¹ Niıbi bı gau kalıp miđmagö lınabun u, u nan kub yabıtı; kale gası anıgöl niŋmim gımim. God Ana nan aij ñab anıb gau, gası rımıd miđmagö aŋ kale daŋ gası niŋmim, nan aij ñab anıb gau udnabun a gımim gası u niŋmim. Pen nan aij aij yabıtı u, Kraıs manö aij u niıbi bı kalıp hag ñınabun, a gımim gası u niŋmim. * ² Pen niıbi bı manö ke niıbö manö niŋagep rö hageinaböl u, kale niıbi bı rımnap kalıp hagagaböl; kale God niıp nöp hagaböl. Niıbi bı rımnap manö anıbu niŋöm niŋagnaböl. God Ana piđöŋ ñö manö niŋö pi göl miđöp gau hagaböl. ³ Pen niıbi bı Kraıs manö aij u waiö hag ñeinaböl u, niıbi bı rımnap manö kale u rö nöp niŋöm niŋ aij gınaböl. Manö anıbu niŋöm Kraıs manö aij u niŋ aij göm piđöŋ rımnap halö udöm, gası halö miđöl gi, nan niıhön gınab u gası iru niŋagnaböl. ⁴ Niıbi bı manö ke niıbö manö niŋagep rö hageinaböl u, kale ke nöp manö anıbu rık niŋöm, kale ke nöp piđöŋ rımnap halö udnaböl. Pen niıbi bı Kraıs manö aij u waiö

* **13:13:** 1De 1:3 * **14:1:** 1Ko 12:31; 14:39

hag ñeinaböl u, nibi bi Kraiss lau adö midpal gau magöñhalö u rö nöp niñöm, pidöñ rimmnap halö udnaböl. ⁵ Kale magöñhalö manö ke nibö manö niñagep rö hageinabim u, yip aij ginab u pen yip aij yabit ginab u, Kraiss manö aij u waiö hag ñinabim. Bi ap manö ke nibö manö niñagep rö hagöm, hainö nipe ke it hagin u anig anig göl midöp a ginab u, nibi bi apdi niñbal gau pidöñ rimmnap halö udnaböl. Anig ginab u aij. Wasö, manö ke nibö manö niñagep rö hagep u nan pro; Kraiss manö aij u waiö hagep u nan kub.

⁶ Pen midpim u amem, manö ke nibö manö niñagep rö hagem God Manö hageinabin u, kale aigöl gimim niñmim, Kraiss nip niñ ud pidöñ ginabim? Pen God Ana yip manö rimmnap hagö, kalöp hag ñinabin u aij ginab. Aka God Ana gö, gasi rimid yip auöp rö kalöp hag ñinabin u aij ginab. Aka God Ana yip gasi ñö, Kraiss manö aij rimmnap kalöp hag ñinabin u aij ginab. Yad kalöp hag ñinö, kale Kraiss Jisas manö aij niñ aij gimim, hagöp rö ginabim u, aij. Kraiss manö it u rimmnap hag ñeinabin u, Kraiss nip niñ ud pidöñ gimim rö linab.

⁷ Nan gau rimmnap gasi midagöp pen manö hagab. Gabu gida nan gau manö hagab. Pen gabu gida manö hag aij gageinab u, nibi bi gau niñöm manö niñhön niñhön hagöp a göm dui göm kimap hagagnaböl.

⁸ Pen alin magö u, u rö nöp, hag aij gageinab u, bi an uraköm pen pen ginig gabun a göm, abad mideinab? ⁹ Anib u rö me, kale nibi bi gau kalip manö ke nibö manö niñagep rö hagemim, God Manö hageinabim u, kale aigöl göm manö

hagaböl me u a göm, niñöl? Kale ke nöp hag hag ju linabim.

¹⁰ Miñöñ naböñ iñ i manö yabiñ ke ke iru nöp miñdöp rö, manö iñ u miñdö niñöl giñ hagpal; yiñariñ hagagpal. ¹¹ Niñi biñ riñnap manö haglö niñagnabun u, hanip niñlö, niñi biñ miñlö gau rö linab. Hon pen kalip niñno, unbö rö giñab. ¹² Kalöp anib unbö rö nöp giñab u, niñ aij giñmim. Gasñ riñmiñd miñmagö añ kale dañ gasñ niñmim, God Ana nan aij ñab anib gau udnabun a giñmim gasñ u niñbim u aij. Pen niñi biñ Kraiñ lau adö miñdpal gau magöñhalö Kraiñ niñ niñ ud piñdöñ göl a giñmim, nan aij God Ana ñab gau udmim, kñö giñmim giñ miñdeinabim u aij yabiñ.

¹³ Anib u rö me, kale niñi biñ gau kalip manö ke niñbö manö niñagep rö hagemim, God Manö hageinabim u, God niñp hag niñbe, kalöp gasñ ñö niñöl giñ, manö hagnabim anibu ud ado giñmim, anig anig hagajun a giñmim, kalip u rö nöp hag ñimim. ¹⁴ Niñhön giñniñg: manö ke niñbö manö niñagep rö hagem, God niñp sabe giñabin u, ana yad sabe giñab pen manö iñ anig göl hagabin u a gem niñagnabin. ¹⁵ Anib u, yad ana yad u God niñp sabe giñabin; pen yad u rö nöp gasñ riñmiñd yad u niñöl giñ nöp miñdem God niñp sabe giñabin. Yad ana yad u God niñp kiñmap hagnabin; pen yad u rö nöp gasñ riñmiñd yad u niñöl giñ nöp miñdem God niñp kiñmap hagnabin. ¹⁶ Kale ana kale u nöp God niñp aij a giñmim sabe geinabim u, niñi biñ gau manö hagnabim u niñöm riñk niñagnaböl. Anib u, kale God niñp sabe giñmim aij a giñabim manö anibu iñ u riñk niñöm, aij a göp a göm “Niñö” a göl rö lagnab.

17 God n+þ aij a göl g+ m+deinabim u pen n+bi b+ an+þ gau manö hagnabim u n+þöm, gas+ r+mnap halö udöm p+döñ r+mnap halö udagnaböl.

18 Pen God Ana nan aij ñö, manö ke n+bö manö n+þageþ rö hagpun u, kalöp nöþ ñagöp. Y+þ u rö nöþ ñaj+þ, manö ke n+bö manö n+þageþ rö iru nöþ pör hagn+din u, God n+þ aij a g+pin. 19 Pen Kraislau adö m+dpun n+bi b+ gau aip magum gun, manö ke n+bö manö n+þageþ rö hagnö n+bi b+ r+mnap n+þöm r+k n+þagnaböl u, u y+þ aij gagnab. Manö n+þeb m+höþ nöþ hagnö, n+bi b+ r+mnap n+þöm gas+ r+mnap halö udnaböl u, u y+þ aij g+inab.

20 Pen añ mam b+. Ñ+ painaþ gas+ n+þbal rö gas+ u rö n+þagmim; n+bi b+ kub gas+ n+þbal rö gas+ u rö n+þmim. Nan si nan naij gageþ adö u nöþ ñ+ painaþ rö m+dmim. *

21 God manö haga r+mnap hagöm, Aisaia God Manö ad+þ ap kal+ k+ñ r+köm haga,
 “B+ Kub hagöp,
 ‘Yad n+bi b+ gai i r+m+id uknö,
 n+bi b+ m+lö gau n+bö hagnö apöm,
 manö yab+ kale ke hagnaböl,
 pen n+bi b+ gai i manö yad hagnabin an+bu
 n+þagnaböl,’ a göp,” a ga. *

22 An+þ u n+þbun, God Ana nan aij ñö, manö ke n+bö manö n+þageþ rö hagpal u, n+bi b+ Kraislau n+þ n+þ udþal gau n+þöl a göm ñagöp; n+bi b+ Kraislau n+þ n+þ udagþal gau n+þöl a göm ñöb. Pen God Ana nan aij ñö, n+bi b+ Kraislau manö aij u waiö hag ñ+bal u, n+bi b+ Kraislau n+þ n+þ udþal gau, n+þ n+þ

* 14:20: Ep 4:14 * 14:21: Ais 28:11-12

ud aij göl a göm ñöb; nîbi bî Kraiss nîp nîŋ udagpal gau, nîp nîŋ udöl a göm ñagöp.

²³ Pen kale nîbi bî Kraiss lau adö mîdpim gau ap magum gîmim, magöŋhalö manö ke nîbö manö nîŋagep rö hagpe nîŋöl gî, nîbi bî manö anîbu nîŋagpal gau rîmnap aka nîbi bî Kraiss nîp nîŋ udagpal gau rîmnap raul mîgan anîbu aueinaböl u, manö kale anîbu nîŋöm, nîbi bî gau hauŋ alö hagaböl, a gî naböl. * ²⁴ Pen Kraiss manö aij u waiö hag ñöl gî mîdpe nîŋöl gî, nîbi bî Kraiss nîp nîŋ udagpal gau rîmnap aka nîbi bî manö anîbu nîŋagpal gau rîmnap raul mîgan anîbu aueinaböl u, manö kale anîbu nîŋöm, kale nan si naij naij gîpal u nîŋöm, gasî kub nîŋ naböl. * ²⁵ Gasî kub nîŋlö nîŋöl gî, nan nîhön nîhön gasî rîmîd mîdmagö kale pi göl mîdöp gau waiö lö nîŋ naböl. Kale anîg göl gasî nîŋöm, God nîp nîŋlö anînin gö, kugom yîmöm, God hib nîpe haglö adö arö nîŋöl gî hagnaböl, “Nîŋö! God kalöp aip mîdöp,” a gî naböl.

God nîp sabe gînîg am magum gîmim u, kabö rö nöp gîmim

²⁶ Anîb u, añ mam bî, manö hagnîg gabin i nîŋmim. Kale ap magum gî nabim ñîn u, bî ap kîmap ap hagnab; bî ap Kraiss manö aij u adiŋ ap manö hag ñî nab; bî ap God Ana gasî ñî nab rö manö u hag ñî nab; bî ap manö ke nîbö manö nîŋagep rö hagnab; bî ap manö hagnab anîbu, ado göm anîg anîg hagajîp a gî nab. Anîb u me, nîbi bî Kraiss lau adö mîdpal gau Kraiss nîp nîŋ

* **14:23:** Ap 2:13 * **14:24:** Jon 16:8

ud pidöŋ göl a gımim gası u nöp nıŋmim gımim.
 * 27 Pen bı rımnap manö ke nıbö manö nıŋagep rö hageinaböl u, bı mıhöp aka mıhau nıgaŋ nöp manö hagöl. Iru nöp hagagöl. Pen bı añı ap nöp uraköm manö hagnab; bı seg hagagöl. Bı añı ap anıg göl uraköm manö hageinab, bı ke nıbö ap pen uraköm, manö haga u ud ado göm, anıg anıg hagajıp, a gınab. 28 Pen manö ado göm, anıg anıg hagajıp a göm hag ñeb bı ap mıdagainım u, manö ke nıbö manö nıŋagep rö hagnıg gaböl bı gau manö anıbu hagagöl; kale ke agamıj kalıp ke abe God nıp abe hagöl. 29 Bı mıhöp aka mıhau nıgaŋ Kraıs manö aij u hag ñılö nıŋöl gı, bı rımnap kabö rö hagaböl aka göm, nıŋ mıdaiöl. * 30-31 Pen bı asık nıŋ mıdeinaböl anıb gau, bı ap God Ana gö, gası aij pıral hiıkö, bı nöd uraköm hagainım u gası anıbu nıŋöm asıkö, bı hain uraköm hagnım. Pen pen ab ralöm hagagöl. Añı añı uraköm hagöl. Anıb u, kale magöŋhalö Jisas Kraıs manö aij u hag dapım apım gımim me, Jisas Kraıs gası rımnap halö udmim, gası halö mıdeinabım.

32 Nıbi bı God kalöp nan aij ñö, Kraıs manö aij u hag ñımıdim gau, gası kale ke nıŋ aij gımim, manö hag ñımim. Pen kale u rö nöp gası nıŋ aij gımim, manö hagnım me u a gımim arö gımim. 33 Nıhön gınıg: God gö nıbi bı Kraıs lau adö mıdpal gau halöwalö gagpal; gası nıŋöl gı gılö arö, agamıj mıd aij gıpal.

Pen kale ap magum gımim, Kraıs lau adö mıdpal nıbi bı ram mınöŋ gau gau magöŋhalö gımıdal rö gımim. 34 Kale ap magum gımim, God

* 14:26: 1Ko 12:8-10 * 14:29: 1De 5:21

nþp sabe g+m+idim ñ+n u, nþbi gau manö hagagöl. B+ gau nöþ haglö, nþbi gau yþhar+ñ apdi nþñöl. Juda lo manö anþb unbö rö nöþ hagöp. *

³⁵ Nþbi gau manö r+mnap halö nþñun a geinaböl u, kale ram kale ke gau amöm, nugmul b+ kalþp hag nþñlö, hag ñöl. Pen nþbi b+ Kraiss lau adö God Manö nþñun a göm magum geinaböl an au, nþbi ap uraköm manö hag ñ+nab u, g+ naij yabþ g+nab.

³⁶ Kale nþbi b+ Korid nöd api Jisas manö aij u udmim nþbi b+ gau dammim hag ñagpe. Pen hon Jisas manö aij ud arep b+ gau, manö aij anþbu damun, kalöp nþbi b+ Korid nöþ hag ñagno.

³⁷ Kale b+ an an, God Ana hanþp nan aij ñö, Jisas manö aij u nþbi b+ gau hag ñ+m+dun a g+mim gas+ nþñbim gau, yad B+ Kub hagöp rö hagabin me u a g+mim nþñmim. * ³⁸ Pen b+ an manö hagabin anþbi nþñagnab u, manö nþpe u rö nöþ nþñagmim.

³⁹ Anþb u, añ mam b+. Gas+ kub kale u Jisas manö aij u hag ñun a g+mim gas+ u nþñmim. Pen nþbi b+ manö ke nþbö manö nþñagep rö hagaiöl u, arö gim a g+mim hagagmim. ⁴⁰ Pen kale nþbi b+ Kraiss lau adö m+dpim gau apim God Manö nþñnabim ñ+n u, nan nþhön nþhön geinabim, magöñhalö gas+ nþñ aij göl g+ g+pe arn+m.

15

Kraiss umöm kauyañ uraka

¹ Añ mam b+. Kraiss manö aij u nöd hag ñainö udmim, manö nþñö yabþ a g+mim nþñ ud p+döñ gþpim u, kauyañ hag ñ+ aij g+n+g gabin. ² Manö aij

* **14:34:** 1Ko 11:3; 1Di 2:12 * **14:37:** 1Jn 4:6

anɨbu kalöp hagnö nɨmim udpe u, nɨɨ ud pɨdöŋ göl gɨ mɨdeinabim u, God kalöp ud kamɨɨ yunab. Pen nɨɨ ud pɨdöŋ göl gɨ mɨdageinabim u, kale manö nɨɨö anɨbu yɨharɨɨ nɨɨ udpim rö lɨnab.

³ Manö yad nöd nɨɨnö anɨbu, manö kub manö aij yabɨɨ a gem kalöp hag ñɨnö. Hon nan si nan naij gɨpun rö, Kraiss hanɨp a göm uma u, God Manö kalɨ kɨɨñ rɨköm, gɨnab a gɨla rö nöp ga. *

⁴ Kraiss umö rɨgöl gɨlö, ñɨn mɨhöp mɨdöm, ñɨn mɨhau nɨgaɨ u kauyaɨ uraka u, u rö nöp God Manö kalɨ kɨɨñ rɨköm, gɨnab a gɨla rö nöp ga. *

⁵ Pen Jisas kauyaɨ uraköm, Pida mɨdeia au waiö lö, nɨp nöd nɨɨa. Hainö waiö lö, bɨ manö nɨpe ud arep unbö mɨgan laɨ u nɨɨla. * ⁶ Hainö ñɨn ap, Kraiss kauyaɨ waiö lö, ñɨn aɨɨ anɨbu nöp aɨ mam paip hadred (500) rö nɨɨla. Aɨ mam anɨb gau rɨmnap umla pen magöŋhalö rö mɨdpal. ⁷ Hainö ñɨn ap, Kraiss kauyaɨ waiö lö, Jems nɨɨa. Ñɨn ap pen, bɨ manö nɨpe ud arep gau magöŋhalö nɨɨla. *

⁸ Pen nɨbi bɨ rɨmnap nɨp nɨɨla ñɨn u ap arö, hainö Jisas yad ke waiö la nɨɨnö. Anɨb u, yad ñɨ le pi yag daubal rö ap mɨdainö yɨp uda. *

⁹ Yad nɨbi bɨ Kraiss lau adö mɨdeila gau kalɨp gɨ naij yabɨɨ gɨ mɨdmɨdin u, Jisas manö aij ud arep bɨ mɨdnam rö laga. * ¹⁰ Pen God yɨp mög nɨɨöm ud aij gö, bɨ nɨpe mɨdem, ke yabɨɨ gɨpin. Jisas manö aij ud arep bɨ rɨmnap wög gɨpal rö gagpin; yɨp mög nɨɨöm ud aij yabɨɨ gö, wög kub yabɨɨ u

* **15:3:** Ais 53:5-12 * **15:4:** Mad 12:40; Ap 2:24-32 * **15:5:**

Luk 24:34; Mad 28:16-17 * **15:7:** Luk 24:50 * **15:8:** Ap 9:3-6

* **15:9:** Ep 3:8; 1Di 1:15

gipin. * ¹¹ Yad nöp God n+p wög gipin a gem hagagabin; kale nöp gipal a gem hagagabin. Hon magöñhalö Kraiss manö aij u, adö añ+ hag ñino arö, kale n+ñmim udpim.

N+bi b+ umla gau kauyañ uraknaböl

¹² Pen Kraiss umöm uraka a gun manö pör hagnpun u, kale r+mnap n+hön g+n+g n+ñagmim, wip gau umöm kauyañ uraknaböl a g+mim n+ñbim?

¹³ Pen wip gau umöm kauyañ uraknaböl a g+nabim u, Kraiss n+pe ke kauyañ urakagöp a g+nabim.

¹⁴ Pen Kraiss kauyañ urakagböp u, Kraiss manö aij hag ñ+m+dun manö u, manö y+har+ñ rö l+böp. Kraiss kauyañ urakagböp rö hagep, Kraiss manö aij n+ñ udpim u manö y+har+ñ rö l+böp. ¹⁵ Wip umöm uraköl rö lagaiböp u, God Kraiss n+p gö urakagböp. An+ñ u, God gö Kraiss uraka manö aij pör hag ñ+m+dun u, manö piral rö l+böp. ¹⁶ N+hön g+n+g: wip gau umöm kauyañ uraknaböl a g+nabim u, Kraiss n+pe ke u rö nöp kauyañ urakagöp a g+nabim. ¹⁷ Pen Kraiss kauyañ urakagböp, Kraiss manö aij n+ñ udpim u manö y+har+ñ rö l+böp. Kraiss kauyañ urakagböp, nan si nan naj g+pim gac u l+k gi yuagböp. ¹⁸ Pen Kraiss kauyañ urakagböp, n+bi b+ Kraiss n+p n+ñ udöm umla gau, hadö böñ nöp um lug l+ arblap. ¹⁹ Hon Kraiss n+p udun me, gas+ halö m+dpun. Pen m+nöñ naböñ iñ i m+dun, böñ nöp umaibnop, n+bi b+ mög gep rö yab+ñ m+daibnop.

²⁰ Pen Kraiss uraköm kam+ñ m+döp u me, n+bi b+ Kraiss n+p n+ñ udöm umbal gau, u rö nöp

* **15:10:** 2Ko 11:23

uraköm kamıñ mıdeinaböl. ²¹ Bı ap gö, nıbi bı umnaböl; bı ap gö, nıbi bı uraknaböl. * ²² Manö hagabin anıbu, Adam nıbi bı yam nıpe mıdpun u magöñhalö umnabun, pen Kraıs nıbi bı yam nıpe mıdpun u magöñhalö uraknabun. ²³ Pen God Kraıs nıp nöd gö uraköm, am nıpe aıp mıdöp u me, hainö apöm nıbi bı nıp lau adö mıdpun gau gö, magöñhalö uraknabun. *

²⁴ Seden kįjaki ana naij nıpe gau nıbi bı gau gı naij gınaböl u pen Kraıs nıpe kalıp pa jö gı yuöm, nıbi bı nıpe abad mıdeinab gau Bapı God nıp ñınab; anıbu ñın hain anıbu aunab. ²⁵ Nıhön gınıg: Kraıs nıbi bı nan gau abad mıd damöm, Nap gö, kolmał nıpe magöñhalö gau Kraıs ma mo gau mıdeinaböl. * ²⁶ Kolmał ańı ap nöp mıdeinab: umeb magö u nöp. Pen ñın hain anıbu, u abe gı pıs gınab. * ²⁷ Pen nıpe gö, nıbi bı nan gau magöñhalö ma mo nıpe gau mıdöp a göm kalı kłıñ rıkla u, God Kraıs mo nıpe gau mıdöp hagagla. God nıpe nöp gö, magöñhalö Kraıs mo nıpe gau mıdöp. * ²⁸ Nıbi bı nan gau magöñhalö, Ñı nıpe Kraıs mo nıpe gau mıdlö nıñöl gı, nıpe hagnab, “Bapı mıñı ne nıbi bı nan gau magöñhalö abad mıdpan. Mıñı yad mo nöp gau mıdeinabin,” a gınab. Anıb u me, God ańı nöp nan nıhön nıhön mıdöp gau magöñhalö yabıł abad mıdeinab.

²⁹ Nıbi bı umbal gau, uraknaböl a gıpin u nıñbım. Urakagnaböl u, nıbi bı ai gınıg nımdamam umbal gau kalıp nan a göm ñıg pak-

* **15:21:** Ro 5:12 * **15:23:** 1De 4:16; Rep 20:5 * **15:25:** Mad 22:44 * **15:26:** Rep 20:14 * **15:27:** Sam 8:6

pal? Kale uraknaböl a göm nöp anig gipal. ³⁰ Pen hon u rö nöp, hon nihön ginig manö aij anibu hagun, bi hanip gi najj ginig gaböl gau gasi iru niηagpun? * ³¹ Yad pör niηagpin, ñin i bi ap yip al pak linab aka wasö u niηagpin. Yad kalöp nibi bi gasi niηem, Bi Kub hon Krai Jisas nip ñññ lem aij a göp a gabin. ³² Pen yad daun kub Epesas i apem, kain hapeb gau rö aip pen pen gipin. Ummön böη nöp umnabön a gipim u, yad nihön ginig anig gipin? “Miñi midpun ñin i, nan aij aij ñiηöl gi, ñig aij aij ñiηöl gi, gi midaiun; umun böη nöp umnabun,” a gibnep. Manö aij hag ñi ajpin u arik arbnep. *

³³ Pen nibi bi gasi anibu rö niηbal gau, aip midagaimim. Nibi bi mid aij gipal gau, nibi bi gi najj gipal gau aip magum gaiöl, adö anibu nöp ginaböl. ³⁴ Pen gasi adö ke niηmim nan si nan najj gipim u arö gimim, mid aij gimim. Kale rimnap God nip gasi niηagpin u, kale nable giböp.

Kauyan uraköm hañ roman kale u aige rö mideinab?

³⁵ Pen kale rimnap hagnabim, “Nibi bi umbal gau aigöl göm uraknaböl? Uraköm, hañ roman kale u aige rö mideinab?” ö ginabim. ³⁶ Pen manö haggal u manö hauß rö. Nan yiη magö gau yube, halö midöm kamη lagnab; umöm nöp kamη linab. * ³⁷ Wid magö aka nan nihön magö yubim u, ran kub göp rö ju yimagpin; magö pro gau nöp yubim. ³⁸ Pen magö ke ke yubim anib gau, God rannim a göm niη la rö ranöb.

* **15:30:** Ro 8:36 * **15:32:** Ais 22:13 * **15:36:** Jon 12:24

³⁹ Hañ romanꝝ gau u rö nöp ke ke m+döp. Nibi bî gau ke la; kaj wal gau ke la; yaur gau ke la; kabsal gau ke la. ⁴⁰ Hañ romanꝝ kumi kabö adö laꝝ gau ke m+döp; hañ romanꝝ m+nöꝝ naböꝝ adö iꝝ i gau ke m+döp. Hañ romanꝝ kumi kabö adö laꝝ aij u ke m+döp; hañ romanꝝ m+nöꝝ naböꝝ adö iꝝ i aij u ke m+döp. ⁴¹ Pen s+dö mailö u aij u ke la; rak+in mailö u aij u ke la; gap+ mailö u aij u ke la. Pen gap+ gau u rö nöp ke ke m+döp rö mailö u aij ke ke la. ⁴² Nibi bî umöm uraknaböl u an+bu rö. Wip r+göl g+naböl hañ romanꝝ u hij g+ lugnab; uraknaböl hañ romanꝝ u hij g+ lugagnab. ⁴³ Nan mög gep rö uꝝöm l+bal; uraköm mailö halö m+dnab. Nan kꝝö m+dagöp uꝝöm l+bal; uraköm p+döꝝ halö m+dnab. * ⁴⁴ Hañ romanꝝ uꝝöm l+bal u hañ romanꝝ m+nöꝝ naböꝝ adö iꝝ i ajpal rö m+döp; uraköm ana kumi kabö adö laꝝ ajpal rö m+dnab.

⁴⁵ Adö an+bu nöp, God Manö ad+ꝝ ap Mos+is kal+ kliñ r+köm haga, “Adam nöd n+bö u n+pe ke bî kam+ꝝ halö la,” a ga. Adam hain n+bö u pen Ana m+döp; n+pe nibi bî gau kam+ꝝ m+dep magö u ñab. * ⁴⁶ An+b u me, nöd hañ romanꝝ m+nöꝝ naböꝝ adö iꝝ i ajep; hainö hañ romanꝝ ana ajep. ⁴⁷ Bî nöd n+bö u m+nöꝝ nöp aua; Bî hain n+bö u kumi kabö adö laꝝ au n+bö aua. ⁴⁸ Nibi bî m+nöꝝ naböꝝ adö iꝝ i m+dpal gau, bî nöd n+bö m+dm+döp u rö nöp m+dpal. Nibi bî kumi kabö adö laꝝ m+dpal gau, Bî kumi kabö adö laꝝ m+döp rö m+dpal. ⁴⁹ Miñi hon bî m+nöꝝ aua rö m+dpun; hainö Bî kumi kabö adö laꝝ au n+bö aua rö m+deinabun.

⁵⁰ Añ mam bî, yad kalöp hagabin, hañ romanꝝ

* 15:43: Plp 3:20-21 * 15:45: Jen 2:7

yiharıñ u God ram mınönj aij u arep rö lagöp. Nan um hij gı lagnab u pör pör mıdainım rö lagöp. ⁵¹ Pen manö nöd nıñagmıdal ap kalöp hagnıg gabin. Hon Kraıs nıbi bı nıpe mıdpun gau magöñhalö umagnabun. Pen hon magöñhalö ke hain nıbö rö lınabun. * ⁵² Aññ magö hagö, añım añım yıñıd nöp mailö göp rö, nıbi bı umbal gau urak hañ romanj hij gı lugagep mıdeınaböl; pen hon magöñhalö ke hain nıbö rö lınabun. * ⁵³ Hañ romanj hij gı lagnab u, hij gı lugagep lınım; hañ romanj umeb u, pör pör mıdep lınım. * ⁵⁴ Hañ romanj hij gı lagnab u, hij gı lugagep lınab; hañ romanj umeb u, pör pör mıdep lınab ñın anıbu, manö kalı kılın rıköm hagla rö gınab. Bı God manö hagep Aısaia God Manö kalı kılın hagöm haga, “Bı Kub umeb magö u al pak lö hadö böñ nöp pıs göp,” a ga. * ⁵⁵ Pen bı God manö hagep Hosea God Manö kalı kılın rıköm haga, “Umeb magö, uri klö ne mıdöp gai?

Umeb magö, uri ilön ne mıdöp gai?” ö ga *

⁵⁶ Umeb magö ilön u nan si nan naij gep nıbö; nan si nan naij gep klö u lo manö nıbö. * ⁵⁷ Pen God nıpe Bı Kub hon Jısas Kraıs nıp yuö apöm hanıp ud asık yuö kamıñ arabun. Anıbu nıñun, God nıp aij a gun.

⁵⁸ Anıb u, añ mam aij yad gau, kale pıdön gımim, ke gau aragmim. Bı Kub nıp wög gıpun u yiharıñ gagun a gımim, pör nöp klö gımim, Bı Kub nıp wög göl gı mıdaimim.

* **15:51:** 1De 4:15-17 * **15:52:** Mad 24:31 * **15:53:** 2Ko 5:4

* **15:54:** Aıs 25:8 * **15:55:** Hos 13:14 * **15:56:** Ro 7:13

16

Nan God nɪp ñeb

¹ Mani ud magum gɪmim, God nɪbi bɪ kalɪp ñɪnabim manö u hagnɪg gabin. Krais Jisas nɪbi bɪ Galesia Propins mɪdpal gau kalɪp hagnö rö, kale u rö nöp gɪmim. * ² Kale nɪbi bɪ ke ke magöŋhalö wik añɪ añɪ ñɪn nöd u mani udpim rö u nɪŋmim rɪmnap ud ke gau lɪmim ud magum gɪmim. Anɪg gɪnabim u, yad apjakem mani nan a gem hag ajageinam.

³ Pen yad nɪnabin u, bɪ kale nɪŋmim bɪ aij mɪdpal gau rɪmnap hagpe, yad kalɪp köp kalɪ kliñ rɪk ñɪnö, kale pen köp u abe mani ñɪnabim u abe dam Jerusalem ud aröl. ⁴ Pen yɪp arep rö leinab yad ke kalɪp uɫ gɪ ud arnabin.

⁵ Pen yad Masedonia Propins u amem, mɪdpim u nɪnabin. * ⁶ Amjakem, kale aip pro magö ap mɪdeinam rö löp. Yɪbaud i kalöp aip mɪdem, ram mɪnön rɪmnap arnɪg gɪnö, yɪp dam adan aŋ u yube arnabin. * ⁷ Kalöp yɪharɪŋ mailö sɪdö aŋ nɪŋöl arep u yɪp aij gagöp. Bɪ kub yau a geinab, am kale aip rapɪn mɪdem hainö arnabin.

⁸ Yad daun kub Epesas i mɪdem, Pedikos ñɪn kub u ap padiö nɪŋem hainö nɪnabin. ⁹ Daun kub Epesas i, Bɪ Kub wög kub gabin, pen nɪbi bɪ iru nöp yɪp jɪ nɪŋbal. *

¹⁰ Pen Dimodi mɪdpim u auainɪm, nɪp ud aij gɪmim, nɪpe pɪñɪŋ gagnab. Nɪpe yad Bɪ kub u nɪp

* **16:1:** Ro 15:25-26; 2Ko 8:1-9 * **16:5:** Ap 19:21 * **16:6:** Ro 15:24 * **16:9:** Ap 19:8-10; 2Ko 2:12

wög gîpin rö nöp göp u niŋmim, * ¹¹ niþ arö gagmim. Kale magöŋhalö niþ ud aij gîmim. Hainö arniḡ gain+m u, niþ dam adan aŋ u yuaimim, yad miþpin i ado gî aun+m. Mam riþnap halö aip aunaböl a gem abad miþpin. *

¹² Pen mam hon Apolos niþ manö klö hagem hagin, mam riþnap arajal rö, aip armön a gîpin u, pen niþe miþni nagnab. Hainö neb rö lain+m ninab. *

Manö naböŋ riþnap abe haga

¹³ Kale niþi bi niþöl gî miþdaimim. God niþ niþ ud piþdöŋ gîmim gî miþdaimim. Nan ap piþniþ gagmim. Klö yabiþ gîmim gî miþdaimim. ¹⁴ Pen nan niþhön niþhön gî nabim, niþi bi gau kalip miþmagö limim gîmim.

¹⁵ Añ mam bi. Kale niþbim, Grik kai Krai niþ niþ udla gau, Siþdepanas niþi bi yam niþe gau nöd niþ udla. Niþ udöm me, niþi bi Krai lau adö miþpal gau kalip miþmagö löm wög gî ñöl gî nöp miþpal. Anib u, añ mam yad kalöp hagabin, *

¹⁶ niþi bi aij anib gau rö abe, añ mam kale aip wög gîpal gau abe niþmim, hagöl rö nöp gîmim.

¹⁷ Pen kale ap yiþ niþmim rö lagö, Siþdepanas, Podyunedas, Akaikas apöm yiþ niþbal u yiþ aij yabiþ göp. ¹⁸ Anig gîpal anibu yiþ aij göm kalöp aij göm göp. Bi aij anib gau manö hagnaböl u niþ aij gîmim.

¹⁹ Pen niþi bi God lau adö miþpal Esia Propins i, kalöp Korid niþi bi gau, “Añ mam bi, kale miþpim?” a gîpal. Akwila niþi niþe Prisila aip

* **16:10:** 1Ko 4:17 * **16:11:** 1Di 4:12 * **16:12:** 1Ko 3:6

* **16:15:** 1Ko 1:16

kalöp Korid nibi bi, “Bi Kub kalöp abad mideian,” a gipal. Nibi bi apöm ram kale ber mihau magum göm God nip sabe gipal gau u rö nöp hagpal.

* ²⁰ Pen añ mam Krais lau adö midpal gai i magöñhalö, “Kale midpim?” a gipal. Kale Bi Kub nip niñ udpim rö, pen pen hag wihai udöl gi, alaun bom halumim.

²¹ Yad Pol, manö naböñ magö i niñmagö yad u ke kalı kññ rikem “Kale midpim?” a gabin.

²² Nibi bi an, Bi Kub nip midmagö lagnab u, pen ilön udnim. Anıb u, Bi Kub hon, ne aumön!
*

²³ Bi Kub hon Jisas kalöp mög niñöm ud aij ginim.

²⁴ Añ mam yad Krais Jisas lau adö midpim gau, yad kalöp magöñhalö midmagö lıbin. Anıb unbö rö aij.

* **16:19:** Ap 18:2,18,26 * **16:22:** Gal 1:8-9

Manö Kamɨŋ
The New Testament in the Kobon Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kobon

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

3850151d-322e-5e07-a069-b89a616a091d